

STEPHANE CARLIER

CLARA CITEȘTE PROUST

ROMAN

„O ODĂ ADUSĂ LITERATURII ȘI VIEȚILOR OBIȘNUITE." — *ELLE*

STÉPHANE CARLIER

CLARA CITEŞTE PROUST

Colecţie coordonată de

DENISA COMĂNESCU

EDITURA HUMANITAS
2023

STÉPHANE CARLIER
CLARA LIT PROUST

Cet ouvrage a bénéficié du soutien des Programmes d’aide à la publication de l’Institut français.

Această carte a apărut cu sprijinul Programelor de susținere a publicării ale Institutului Francez.

ISBN: 978-606-097-303-4 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Pentru fratele meu, Raphaël,
o lumină în noapte

Ceea ce contează este să te eliberezi, să-ți descoperi propriile dimensiuni, să refuzi orice îngrădire.[1]
Virginia Woolf

I
CINDY SALON

[1] Virginia Woolf, *Jurnalul unei scriitoare*, în româneşte de Mihai Miroiu, Editura Univers, Bucureşti, 1980, p. 247.

Doamna Habib, pe trotuar, doar în bluză, în ciuda frigului, întinde un braț pentru a-şi ține țigara la distanță, iar pe celălalt îl are îndoit sub piept. Deopotrivă înțepenită şi tremurândă, examinează vitrina salonului de parcă încearcă să-i pătrundă misterul. Literele albe ale firmei, afişul uriaş din care o femeie coafată ca Louise Brooks pare că se uită la picioarele ei, lista de prețuri de pe uşa de sticlă. Şi, în partea cealaltă, chiar în capăt, inutilă şi solitară în vaza ei transparentă, o tulpină de bambus care nu a crescut niciodată mai mult de un centimetru.

— Numele nu e în regulă. Cindy. Aşa o chema pe fiica fostului proprietar. O fi fost la modă în 1982, dar astăzi nu-i mai spune nimănui nimic.

Doamna Habib se înşală complet în legătură cu nivelul salonului ei. A visat atât de mult la asta, încât a ajuns să se convingă că este patroana echivalentului unui Dessange[2], în timp ce Cindy Salon este minuscul, aşezat pe lungime, şi pitit într-un intrând, el însuşi ascuns într-un pasaj, şi supraviețuieşte datorită unei clientele fidele a cărei vârsta medie este în jur de şaptezeci de ani. Cindy Salon este exact numele pe care ar trebui să-l poarte.

— Şi nu-mi vorbi despre ceva în *tif*, Qualita'tif sau orice altceva. Urăsc jocurile de cuvinte.[3]

Trage din țigara pe care Clara o aude trosnind.

— M-am gândit la ceva, să-mi spui cum ți se pare...

Pauză scurtă pentru a-şi pregăti efectul.

— Grădina deliciilor.

Întotdeauna a avut o problemă cu numele. Începând cu propriul nume. Nu şi-a iertat niciodată soțul că i-a dat un

---

[2] Înființată în 1954, firma Dessange deține peste 350 de saloane de înfrumusețare în 37 de țări.

[3] *Tif* – păr (fr.).

nume de familie care îi sfredeleşte timpanele, când numele ei de fată era Delage. *Orice s-ar spune, Jacqueline Delage sună mai bine decât Jacqueline Habib.*

— La ce te duce cu gândul?

Un restaurant chinezesc, ar vrea să-i răspundă Clara, dar se mulţumeşte să ridice din umeri. Nu contează. Dacă nu ar fi numele salonului, ar fi faţada care ar trebui revopsită sau activitatea de manichiură pe care ar trebui să ne hotărâm odată să o dezvoltăm. (*Întotdeauna e lume la Onglerie, pe Rue Thiers, n-ai observat?*)

Ştie ce se va întâmpla. Doamna Habib va trage ultimul fum din ţigară, îl va expira cât mai departe posibil, în timp ce va strivi chiştocul cu piciorul stâng, apoi va spune cam aşa *E clar că azi nu vom muri de cald* şi va intra. Se va spăla pe mâini în camera din spate şi va lua o pastilă mentolată. Se va întoarce în salon, se va privi într-o oglindă şi îşi va relua locul la casa de marcat, netezindu-şi fusta. Cineva va intra, salonul va prinde viaţă în murmurul conversaţiilor, în zgomotul föhnurilor, a şlagărelor de la radio Nostalgie – şi va fi ca şi cum niciodată nu fusese vorba de Grădina deliciilor, de nume de firmă terminate în *tif* şi de prenume la modă în 1982.

Prima, de obicei, este Lorraine. Nici nu se deschide bine salonul, că ea apare cu două cafele pe o tăviţă rotundă, se instalează pe taburetul mare de la casă şi începe să trăncănească cu doamna Habib.

Lorraine ţine barul-tutungerie de la colţul pasajului cu Avenue de la Libération. Când ajunge la salon, e trează de câteva ore şi deja nu mai suportă. Clienţii ei o exasperează. Aceşti bieţi oameni care au nevoie de calvadosul lor la ora opt dimineaţa şi vorbesc cu ea de parcă ar fi soţia sau sora lor. Amărâţii care îşi cheltuiesc alocaţia de sprijin pe lozuri Cash sau Banco, zgomotul monedelor pe masă când îşi răzuiesc biletul. Fumătorii ruşinaţi, *O să iau un pachet de*

Dunhill, ştii, după mult timp. Jacqueline o ascultă perfect imobilă, astfel că, din spate, poți jura că doarme în picioare. La rândul ei, şi ea o vizitează pe Lorraine în timpul pauzelor, dar mai târziu, în cursul zilei, şi mai rar. Când se întoarce, de obicei miroase a țuică de prune şi fredonează.

Lorraine spune deseori *În dimineața asta, mi-am zis că mai bine mă spânzur decât să vin la muncă.* Numără zilele până la vacanță şi se transformă în preajma sosirii ei. Atunci când, puțin înainte de plecare, vine la salon pentru tuns şi vopsit, nu mai este aceeaşi femeie, ai zice că e sora ei geamănă, perfectă, îndrăgostită... Se întoarce stacojie, puțin mai grasă, cu părul mai deschis. Fericirea se prelungeşte, zice că se înscrie la Tai Chi, că se reapucă de fotografie, *De data asta, sunt hotărâtă*. Vorbeşte despre asta din ce în ce mai puțin şi, nu mult după începerea oficială a toamnei, pe măsură ce ultimele rămăşițe de bronz se şterg, alte cuvinte îi revin pe buze. *În dimineața asta, mi-am zis că mai bine mă spânzur decât să vin la muncă.*

În salonul ei, la nouă dimineața, doamna Habib arată ca o femeie la cazinou, care joacă jocuri de noroc, într-o seară de sâmbătă. Bluză de mătase tabac sau cu imprimeu leopard, clinchet de brățări la cel mai mic gest şi Shalimar, mult Shalimar, atât de mult Shalimar, încât parfumul, impregnând locul, devenise marca lui, la fel de mult ca pardoseala albă cu aspect marmorat sau cele două note muzicale ale clopoțelului de la intrare. Machiajul ei excesiv accentuează expresia de oboseală a ochilor ieşiți uşor din orbite. Are vocea răguşită, aspriță de la țigară, ca la sfârşitul unei zile petrecute în aşteptare. Tenul ei este bronzat de pudră la fel de mult ca de şedințele de sub lămpile cu ultraviolete, fiindcă doamna Habib este dependentă de bronzare (când e vreme frumoasă, în pauza de masă, nu de puține ori o poți vedea în Place de la Libération, aşezată la

capătul unei bănci care nu se află la umbră, savurându-şi salata de orez, cu faţa expusă la soare).

Adeseori, marţi dimineaţa, Clara se întreabă cum şi-a petrecut ultimele două zile. Ele nu vorbesc despre asta, relaţia lor exclude acest tip de confidenţe, care sunt făcute doar clientelor şi care, culese de-a lungul timpului, i-au permis Clarei să-şi dea seama cine este patroana ei.

Aşadar a existat un domn Habib, traficantul numelui odios, care a dispărut într-un fel sau în altul, a murit sau tocmai a plecat, Clara nu e prea sigură, acest subiect este cel mai tabu dintre toate. Există şi o fiică, infirmieră pe lângă Toulon, pe care o vede o dată sau de două ori pe an şi de care nu pare că o leagă o dragoste nebună. Mai e şi Parisul – ah, Parisul! Doamna Habib a locuit cândva acolo şi despre asta vorbeşte cu plăcere. Spune mereu aceleaşi poveşti. Că vedea cupola Panteonului de la fereastra bucătăriei ei, că un actor al cărui nume Clara l-a uitat punea trandafiri pe palierul ei în drum spre teatru, că parizienii sunt inteligenţi, cultivaţi, că toţi citesc.

Până şi ultima loază din metrou are o carte în mână. Poate de aici şi ridurile care formează paranteze pe fiecare parte a gurii ei, din cauza regretului de a nu mai locui în oraşul în care a fost atât de fericită.

Loază este un cuvânt care îi place. Şi expresia *a băga panica în populaţie. Nu vreau să bag panica în populaţie, dar la fixativul Infinium suntem în ruptură de stoc, nu pricep ce s-a întâmplat*. Şi apoi spune *nail salon* în loc de manichiură, cu pronunţie englezească: *nail salon*[4]. *O prietenă a fiicei mele a deschis un nail salon care are un succes monstru în Hyères*, anunţă ea, urmărind efectul pe care această expresie îl are asupra interlocutoarei sale.

---

[4] În franceză, *n*-ul final este nazalizat, spre deosebire de cel din pronunţia în engleză.

În rest, circulă zvonuri. În urmă cu câțiva ani, ar fi fost văzută trecând printr-un câmp de rapiță la ieşirea din Beaune, Mayfairul ei era oprit puțin mai departe, la marginea drumului. Se spune că era beată. Se mai spune şi că atunci când a picat pe neaşteptate în regiune, înainte de a prelua salonul, se întâlnea cu bărbatul care era primarul oraşului Dijon la acea vreme.

Îi plac bărbații, Clara este sigură de asta. Se simte în felul ei de a-i privi pe cei câțiva care vin la salon, de a li se adresa, fie că sunt frumoşi, urâți, tineri, bătrâni, în salopete de lucru sau în şlapi Havaianas. Se simte în modul ei de a vorbi şi despre JB. JB este partenerul Clarei. Este, de asemenea, singurul subiect personal pe care doamna Habib îşi permite să-l abordeze cu angajata ei. Sau, mai degrabă, cel pe care nu se poate abține să nu-l abordeze. De la început, de când a adus-o pe Clara la Cindy Salon prima dată. Jacqueline nu putea să stea locului, buzele îi tremurau de emoție. Îți dădeai seama că regreta că nu a fost avertizată, că nu a avut timp să se fardeze un pic. Se purta de parcă ar fi fost de vârsta lor, de parcă ar fi fost iubita lui JB înaintea Clarei, era absurd, părea o piesă bulevardieră de doi bani. JB îi arunca priviri nedumerite Clarei, care voia să-şi liniştească patroana, să-i spună că totul este în regulă, că nu există nici o miză, nici un motiv de panică.

Au trecut câteva zile şi, într-o seară, când a venit momentul să închidă, doamna Habib i-a mărturisit: *Dacă aş avea în viața mea un bărbat ca el, nu mi-ar mai păsa de salon. De altfel, nu cred că aş mai munci, ci mi-aş petrece zilele gătind, având grijă de casa noastră. Făcând orice ca el să nu plece niciodată.*

Înainte de a ridica telefonul, doamna Habib îşi scoate cercelul din urechea dreaptă. Apoi spune *Cindy Salon, Jacqueline, bună ziua* dintr-o suflare, cu ochii la uşa de

sticlă, deşi nu apare nimeni acolo, în timp ce îşi cântăreşte cercelul în palma stângă de parcă ar fi o bilă.

Mai este şi Nolwenn, cealaltă angajată a salonului. Fața ei nu are de fapt contururi şi îşi schimbă rareori expresia. Fie că îi povesteşte Clarei despre avortul făcut de cumnata ei sau că îi dă Clarei un mic cadou de aniversare, trăsăturile ei rămân neutre, se animă doar când se uită la filmulețe pe telefon. Un zâmbet larg i se iveşte pe chip când vede un cimpanzeu plimbând un purceluş în lesă sau un pui de golden retriever străduindu-se să urce prima treaptă a unei scări. Multă vreme i-a arătat aceste videoclipuri şi Clarei, dar la un moment dat s-a oprit, dezamăgită fără îndoială de moderația reacțiilor ei. Acum, nu le mai împărtăşeşte nimănui şi nu rareori, în pauze, o aude chicotind singură în curtea din spatele salonului.

Ea spune chestii precum *Asta va fi în regulă* (în loc de *Va fi în regulă*, acest *asta* nu se referă la nimic), *A închis-o pe duminică cu luni* (când o clientă greşea butoniera nasturelui când se închidea) şi, mai zice, când se iveşte cea mai mică ocazie, *păr recalcitrant*, expresie auzită recent. Se întâmplă chiar să folosească două dintre expresii în aceeaşi propoziție: *Îndreptarea părului doamnei Rinaldi, n-aş fi zis, la părul ei recalcitrant, dar asta o să fie în regulă.*

Relațiile ei cu patroana nu au fost întotdeauna bune. La început, lucrurile nu mergeau deloc. *N-are ochi*, spunea doamna Habib care, când o urmărea cum lucrează, ieşea să fumeze pentru a se calma sau, mai rău, prelua ştafeta în mijlocul unei tunsori. Felul ei de a sta, impresia de indolență pe care o dădea erau şi ele o problemă. *Da' hai, mişcă, zici că-i o vacă care se uită cum trece trenul!* Părea evident că nu va rămâne. Dar Nolwenn este puternică, mult mai mult decât sugerează aspectul ei. Auzea remarcile lui Jacqueline şi, fără să pară cu nimic afectată, se concentra, refăcea un bigudiu, repeta pentru sine denumirea sau

cantitatea unui produs. Această determinare mută trebuie să fi făcut o impresie asupra doamnei Habib, care, în pofida tuturor aşteptărilor, a păstrat-o. Iar acum lucrurile merg mai bine. Se aşază ori de câte ori are ocazia, se grăbeşte mereu să plece de la salon (la ora şapte fix şi practic alergând), dar nu mai face greşeli grosolane şi pune mâna la gură când cască. Doamna Habib încă stă cu ochii pe ea, uneori îi vine să o dăscălească (*Îți mai trebuie puțină clasă!*), dar tonul nu mai este acelaşi. Nolwenn şi-a găsit locul la Cindy Salon, ba chiar, dintre toți, ea pare cel mai mult de-a casei. De parcă, cu timpul, ar fi avut loc un fel de simbioză între acest loc simplu, modest şi această tânără care îi seamănă.

Odată, Nolwenn s-a întors din concediu cu părul creț. Îşi făcuse bucle scurte. E o coafură care nu i se potriveşte nimănui şi mai cu seamă ei. Fața aceea mare, flancată de onduleuri care se agitau la cea mai mică mişcare – efectul era dezastruos. Clientele au rămas cu gura căscată când au văzut-o, unele chiar au întrebat-o din priviri pe doamna Habib. (Pariu pierdut? Petrecere costumată în pregătire?) Jacqueline nu a făcut nici cea mai mică remarcă. Ziua trebuie să-i fi părut deosebit de lungă lui Nolwenn care, a doua zi, a venit cu părul îndreptat.

Mai este şi Patrick. Lucrează doar sâmbăta şi în preajma sărbătorilor – de Paşte, de Ziua Tuturor Sfinților şi de Crăciun, când vine în fiecare zi. Patrick este articolul de lux de la Cindy Salon. E adevărat că este un coafor excepțional, repetă iar şi iar doamna Habib. *Într-o zi, va avea salonul lui la Dijon sau chiar la Lyon.*

Este un băiat solid, care nu întotdeauna se prezintă impecabil. Viața lui nu pare uşoară, este despărțit de mama fiului său, pe care nu îl vede atât de des pe cât şi-ar dori. El calculează mult – prețul tunsurilor, suma totală a bacşişurilor, numărul de ore lucrate – şi se înfurie cu

uşurinţă. Odată, i-a zis unei cliente, doamna Garcin, *hoaşcă bătrână*. Doamna Habib l-a obligat să-şi ceară scuze, a făcut-o, doamna Garcin a susţinut că nu s-a simţit jignită, dar nu a mai venit de atunci.

Clara consideră că ar putea zâmbi puţin mai mult. Jacqueline precis se gândeşte la acelaşi lucru, dar nu spune nimic. Tot aşa cum tace în legătură cu întârzierile lui, cu unghiile roase sau cu tricourile negre pe care nu şi le bagă în pantaloni. I-ar fi prea teamă că îl pierde. În zilele în care el lucrează, ea nu se poartă ca de obicei. E încordată, vorbeşte mai puţin, îl urmăreşte pe furiş pentru a se asigura că totul merge bine. Ştie că lui i se datorează mica reputaţie pe care o are salonul. Unele cliente vin din Lons pentru a se coafa la el. Clara stă şi ea bine, clientele o apreciază, dar nu ar face o oră şi jumătate pe drum pentru ea.

Şi lui Patrick îi place mult de Clara. Îi dă impresia că e una dintre puţinele femei de la Cindy Salon care nu-l deprimă. Odată, i-a arătat pe telefonul lui nişte desene, un fel de manga alb-negru erotice şi violente. Ea a fost uluită, el este cel care le-a făcut? De asemenea, a încercat să o convertească la muzica celor de la Rage Against the Machine, care, după părerea lui, era cea mai mare trupă de heavy-metal din toate timpurile, dar ea nu s-a lăsat convinsă.

Într-o sâmbătă, în care avea o serie de programări, i-a spus că el unul nu avea să *prindă mucegai în văgăuna asta*. În curte, în spatele salonului, trăgea dintr-o ţigară rulată, în pauza dintre două cliente. Era vară, aerul condiţionat era stricat, te sufocai înăuntru. *Şi nici tu*, a adăugat el. Ea ar fi vrut ca el să detalieze, dar el şi-a strivit ţigara de perete şi s-a întors la muncă.

Doamna Habib îl venerează pe Jacques Chirac. După ea, Franţa nu a fost niciodată atât de măreaţă ca pe vremea mandatului său, dar după aceea, fără el, totul s-a dus de

râpă. Atât de mult îl adoră, încât a prins cu o piuneză fotografia lui pe perete, lângă casa de marcat, o mică fotografie alb-negru, decupată dintr-o revistă, în care abia îl recunoşteai, arăta ca un actor de la Hollywood, din epoca de aur. Rarelor cliente care remarcă poza, le explică: *Cu aşa un fizic, ce-aţi vrea?* Traducere: când eşti atât de frumos, nu poţi realiza decât lucruri măreţe.

Toată lumea leşină după JB. Clientele Clarei, prietenele, sora ei. Chiar şi părinţii ei, care nu sunt genul care să-şi exprime sentimentele, nu au încotro. *Tu ai avut mereu noroc, de când erai mică* (spunea mama). *Dacă din cauza banilor nu vă căsătoriţi, să ştii că putem participa* (spunea tatăl).

Este adevărat că are toate calităţile. Din punct de vedere fizic, arată ca Flynn Rider în *Rapunzel*, desenul animat. La fel ca el, are plete negre care îi intră în ochi, un corp de fotbalist american şi o înclinaţie marcată pentru farse (cum ar fi să pună spuma de ras pe vârful nasului, sau să se deghizeze la petreceri). Pielea lui pare neatinsă, şi toată lumea îi face mereu complimente pentru asta. Are meseria la care visează toţi băieţeii, pompier, şi chiar vorbeşte despre asta în şcoli. Excelează într-un număr impresionant de sporturi: fotbal, volei, motocros şi se descurcă şi la tenis. Este atent, grijuliu, nu uită niciodată să-i dea flori Clarei pe 11 august, când e onomastica ei, şi să organizeze o mică petrecere în secret la aniversarea ei.

În sfârşit, asta este ceea ce văd ceilalţi. Şi ce vedea şi Clara la începutul relaţiei lor. Astăzi, la aproape trei ani de la prima lor întâlnire, vede în primul rând un bărbat cu puncte slabe. Care, în unele dimineţi, stă în faţa ferestrei camerei de zi, în mână cu bolul de cereale Chocapic, arătând tare abătut. Care bea puţin prea mult în ajunul zilelor libere, nu vorbeşte practic deloc cu tatăl său, uneori se luptă în somn, spunând lucruri oribile. Un bărbat pe care nu-l mai doreşte. Acesta este micul nor bine fixat pe cerul

vieții ei. Dragul ei Flynn Rider, a cărui simplă evocare era suficientă pentru a o înfiora de emoție până în vârful degetelor, e acum la fel de dezirabil ca o farfurie plină cu mezeluri după curcanul de Crăciun. Ea îi privește cu atenție colțul gurii care se ridică de la sine, căpruiul deschis al ochilor, unduirea părului şi, nimic. *Nada, niente, nichts*, ar spune doamna Habib.

Se gândeşte la asta, în autobuz, în drum spre salon. Îşi aminteşte că la începutul relației lor, acest moment al zilei era prilejul unui schimb de mesaje. Tocmai se despărțiseră, dormiseră împreună, erau sătui unul de celălalt, dar dorința persista. Aşa că se sunau unul pe altul, fără să-şi spună de fapt nimic. Clara se uita pe geam şi asculta vocea încă adormită a lui JB, care îi povestea despre visul lui dinspre dimineață sau enumera locurile în care dorea să o sărute. Şi, cum asta nu era suficient, îşi trimiteau vorbe de alint sau fotografii cu anumite părți ale corpului lor. Clarei îi plăcea zona plată de sub gâtul lui, îi plăcea să pună mâna acolo, pielea era moale şi mătăsoasă de la părul care o acoperea. Aşa că JB o fotografia înainte de a intra la duş, i-o trimitea ca să-i dea curaj şi chiar funcționa, faptul că avea în telefon poza cu sternul iubitului ei o ajuta să treacă peste zi.

Astăzi, asta nu mai are nici o noimă. Să te gândeşti acum la asta este ca şi cum te-ai auzi vorbind o limbă pe care nu o mai înțelegi. În autobuz, îi trimite un mesaj scurt mamei sau discută cu sora ei, apoi petrece ceva timp pe Instagram, de unde iese înainte să vadă toate postările noi de pe contul ei. Şi acum priveşte pe geam, dar doar pentru a se gândi la dispariția dorinței, la interacțiunile ei fizice cu JB, care acum se limitează la săruturi pe gură (din ce în ce mai puțin) sau pe frunte (din ce în ce mai des). Pentru a-şi spune că, în curând, vor fi aproape ca un frate şi o soră. Şi apoi ajunge la destinație, Place de la Libération.

Ea nu înțelege de ce majoritatea oamenilor consideră pisicile fascinante. Motanul ei nu are nimic fascinant. Este o minge mare de blană albă care o şterge imediat ce o mână se întinde să o mângâie şi, după unsprezece luni de conviețuire, scuipă când îşi întâlneşte stăpânii pe hol. Alte trăsături ale caracterului său, din câte poate spune Clara, sunt lăcomia (este prea gras), puturoşenia şi tristețea. Singura lui calitate, aspectul seducător, este inutilă pentru că, în afară de stăpânii lui, nimeni nu-l vede. De îndată ce un musafir pune piciorul în casă, imediat se refugiază într-una dintre ascunzătorile lui, de unde nu mai iese decât a doua zi, sau chiar două zile mai târziu. *Are personalitate*, spune JB pentru a-l scuza, iar asta are darul de a o exaspera pe Clara. Nu are personalitate, probabil a fost abuzat sau a căzut de la etajul al treilea, poate chiar ambele, ceea ce l-a făcut deopotrivă foarte nefericit şi profund antipatic.

— Hai, de data asta o să fie cu noroc, zău!

Asta îi spune doamna Habib lui Nolwenn, care urmează să dea examenul pentru permisul auto. Cu mâinile sprijinite pe umerii ei, o face să stea dreaptă, o îndeamnă să creadă în asta, să zâmbească. Pare un antrenor care pregăteşte un boxer. Trebuie spus că este a cincea încercare a lui Nolwenn care, în caz de eşec, va trebui *să ia totul de la capăt* (de asemenea, să dea din nou sala). Ultima oară, a dat peste o examinatoare complet nebună, care îi explicase că dârele lăsate de avioane pe cer sunt mesaje pe care şi le scriu între ei membrii unei elite satanice mondiale (sau ceva de genul acesta). Penultima dată, examinatorul era întreg la minte, dar Nolwenn îşi uitase cartea de identitate.

Dimineață morocănoasă la Cindy Salon, fiecare oră pare o probă de anduranță. Afară, vreme scoțiană: ploaie, vânt, întuneric. Înăuntru, nu este mult mai plăcut. Nolwenn a picat examenul pentru permis (a lovit o pubelă de reciclare

încercând o parcare laterală) şi, din nu se ştie ce motiv, luminile interioare ale unui dulăpior de sticlă livrat luna trecută nu mai funcționează. Iar doamna Habib adoră această vitrină comandată din catalog care, în ochii ei, ridică şi mai mult rangul salonului. În ziua livrării, s-a purtat ca un copil în dimineața de Crăciun, a început să aplaude când meşterul a dat drumul la lumini, şi timp de o săptămână întreba fiecare clientă care intra pe uşă: *Nu remarcați nimic?* În această dimineață, nici măcar nu mai încearcă să păcălească pe cineva. Nu o auzi decât când bate ora zece şi iese din camera din spate, unde a înlocuit *Cât am visat la ea* şi a spus oftând: *Ce bine că s-a terminat*.

Povestea lui Raymonde

Plec de acasă să mă văd cu sora mea, este şase şi jumătate. Odată ajunsă în stația de autobuz, aştept, aştept, nu vine nimic. Mă rog, e unul, acolo, în fața mea, dar nu ne putem sui, nu are şofer. Deoarece ghişeul este închis în acest moment, trebuie să aştept să vorbesc cu un şofer, ca să aflu ce se întâmplă. Dédé a avut un atac cerebral la ieşirea din casă, vai, ce mi-a făcut, autobuzul pentru Nuits este anulat. Sărmanul Dédé, îmi spun. Păcat, mă duc mâine. Şi mă întorc. Odată ajunsă acasă, o sun pe sora mea, îmi fac ceva de mâncare. René îmi spusese că o să meargă seara la bowling. El profită de ocazie şi merge la bowling când mă duc să o vizitez pe Geneviève. Aşa că mănânc ceva, curăț nişte fasole, bag rufe în maşină. După care, trebuie să mă aşez, din cauza picioarelor. Mă întind pe pat şi, bineînțeles, adorm. După un timp, simt că patul începe să se legene ca o barcă şi aud scârțâituri. Tot mai am vise ciudate, îmi spun trezindu-mă. Doar că nu visez. Aprind lampa şi ce văd? O muiere în patul meu! O tipă pe punctul de a face chestia aia cu René al meu! Ea stă în

patru labe, cu fundul în aer, iar el, în genunchi, se agită pe la spate (scuză-mi vulgaritatea, Jacqueline, dar spun cum s-a întâmplat). Nu ştiu de unde a apărut tipa asta, e un soi de chinezoaică cu mult ruj pe buze. Văzându-mă, începe să guițe ca o scroafă, sare din pat şi pleacă, trăgându-şi chiloții. Doar că nu reuşeşte şi cade pe jos cât e de lungă. Ei bine, ştii ce? René o întreabă dacă este în regulă. Ea nu răspunde, se ridică si pleacă sărind într-un picior, ca să termine de pus chiloții. Ce-i cu circul ăsta? îl întreb apoi pe René, care se îmbracă. Ştii ce-mi răspunde? Păi nu eşti la Geneviève? Atât îi vine în minte să spună! Atât, îți jur... S-au crezut singuri acasă. Pe întuneric, normal că nu m-au văzut. René a început să-mi spună tot felul de poveşti, nu voiam să aud nimic, l-am dat afară. Du-te după chinezoaica ta! Nici măcar nu îl puteam privi în ochi. Nu a mai insistat. I-am pus lucrurile pe palier, şi le-a luat din mers. Nu mai spunea nimic, era şi el în stare de şoc, fusese o surpriză ciudată să mă aflu în pat... Nu m-am putut întoarce în camera noastră, am dormit în cea a lui Francine. În fine, nu am prea dormit. M-am tot gândit la ce s-a întâmplat, mă întrebam unde îşi petrecea noaptea René, mai ales că ploua. Am crezut că se va întoarce acasă la mama lui, dar nu am auzit nici maşina, nici uşa garajului. Şi azi-dimineață, prin fereastra bucătăriei, am văzut întredeschisă uşa magaziei din fundul grădinii. Acolo dormise.

Lorraine se plânge de câteva zile de amețeli îngrozitoare, care o fac să se simtă ca într-un ascensor în cădere liberă. *Nu am pățit niciodată o chestie atât de oribilă. De fiecare dată când mă apucă, îmi doresc să mor.* Doamna Habib o ascultă fără să clipească pentru că o interesează şi, de asemenea, pentru că, imediat după deschiderea salonului, această mare insomniacă este victima unei monstruoase oboseli – adeseori, trebuie să bată din picior ca să nu adoarmă când îşi ascultă prietena. *E înfiorător*, spune ea. Şi apoi, cum

Lorraine nu mai spune nimic, pentru că niciodată nu este bine ca tăcerea să se prelungească, şi asta să îi ocupe mintea, continuă cu: *Oamenii dispreţuiesc trandafiriul, dar mi se pare nedrept. Este foarte frumos un roz prăfuit. Într-un dormitor, de exemplu.*

Venise la Cindy Salon de mai multe ori la rând. Un bărbat scund, cu părul alb, într-un pardesiu bej. Intra, o săruta pe obraz pe doamna Habib, le saluta pe Nolwenn şi pe Clara dând din cap şi se aşeza pe unul dintre scaunele din dreapta de lângă intrare. Privea ce se întâmpla în salon, pierdut în gânduri. Uneori lua o revistă şi o răsfoia înainte de a o pune jos foarte repede. Numele lui nu figura în agenda de programări, nu era acolo pentru a se tunde, dar atunci de ce venea? Nervozitatea doamnei Habib în prezenţa lui nu te încuraja să pui întrebarea. După o vreme, atunci când, mai mult sau mai puţin, uitau de el, pleca în mod discret.

Se întâmplase de trei sau patru ori. Şi apoi, într-o zi, văzându-l că vine, Jacqueline s-a dus să-l întâmpine.

— Acum, gata, Roger, ajunge!

A plecat imediat şi nu l-am mai văzut niciodată.

Este sâmbătă, şi Patrick nu este aici. Doamna Gobineau, prima lui programare a zilei, aşteaptă de o jumătate de oră, uluită de parcă tocmai i s-ar fi spus data exactă a sfârşitului lumii. În mod clar, cele treizeci de minute de muzică nonstop de la radio Nostalgie nu sunt suficiente pentru a o mai relaxa.

Când soseşte doamna Berrada, a doua lui programare, tunetul bubuie, e întuneric ca la ora şase seara, şi Patrick încă nu a apărut. Doamna Habib decide să-l sune, îi răspunde mesageria vocală, şi ea îi lasă un mesaj pe care nimeni nu-l aude din cauza sunetului uscătorului de păr pe care îl foloseşte Nolwenn. Închide, aruncă o privire îngrijorată către porţiunea de cer violet vizibilă din salon şi îi

propune doamnei Gobineau să o coafeze ea, aceasta preferă să plece (trebuie să meargă la măcelarul din piață, de la care a comandat ficat de vițel, e nemulțumită să plece cu părul necoafat, dar nu se plânge, convinsă că s-a întâmplat ceva cu coaforul ei preferat).

Când în sfârşit apare Patrick, este aproape ora unsprezece. Fiul lui fusese de ieri la el, şi fosta lui tocmai l-a recuperat. *Dacă nu apărea, veneam cu el.*

Clarei îi este greu să creadă. În primul rând, pentru că îşi ia fiul duminica, niciodată vinerea. Şi apoi miroase a țigări, a Red Bull şi, evident, poartă hainele de ieri. Ea este absolut sigură că vine din Hangar, un club din Chenôve despre care vorbeşte des şi unde trebuie să fi petrecut noaptea.

Se apucă imediat de treabă, cu acel plus de energie pe care ți-l dau nopțile nedormite. Doamna Habib îl urmăreşte făcând minuni cu doamna Berrada care, aparent nederanjată de starea coaforului ei, detaliază meniurile pentru nunta viitoare a fiicei sale. E norocos Patrick. Pentru forma în care se află, patroana îi va face o remarcă, dar atât de atenuată, încât va fi aproape un compliment.

După o vreme, pentru că e sâmbătă şi sunt în întârziere, Jacqueline îşi scoate brățările, îşi suflecă mânecile bluzei camel şi se ocupă de permanentul doamnei Rousseau, ceea ce este ieşit din comun. Şi pentru că este liniştită după ce s-a temut din cauza angajatului ei, şi pentru că totul a revenit la normal după ce fusese în pragul dezastrului, începe să se confeseze. Clara o aude povestind că a ieşit odată într-un club din Paris unde puteai întâlni *o mulțime de vedete*. Dansase acolo cu un anume Jacques Chazot, care o complimentase pentru frumusețea ei înainte de a-i şopti la ureche *Parisul vă aparține*... Jacqueline, care era înțepenită după ce pusese ultimul bigudiu pe capul doamnei Rousseau, s-a însuflețit dintr-odată. *Ah, nu trebuie să deschid cutia cu amintiri.*

Miercuri, 14 august. În agenda de programări nu este trecut nici un nume. Mâine, salonul se închide pentru două săptămâni. Clara a jucat Candy Crush, s-a plictisit, şi acum răspunde la un test pe care l-a găsit într-un număr vechi din revista *Elle*: *Ştii cum să-ţi sporeşti potenţialul de seducţie?* Ocupaţie perfect inutilă, pentru că, pe lângă faptul că nu-i pasă să afle răspunsul la această întrebare pe care nu şi-a pus-o niciodată, lipseşte pagina de rezultate, probabil ruptă de o clientă care plănuise să o citească acasă.

Două rândunele ţipând strident trec prin faţa salonului. Nolwenn şi Patrick sunt în vacanţă. Doamna Habib a ieşit să cumpere ţigări. Singurul lucru cât de cât constructiv făcut de ea şi Clara în această dimineaţă a fost să găsească cel mai bun amplasament pentru o carte poştală trimisă de Patrick şi primită ieri. O ilustrată de la Festival des Vieilles Charrues[5], scrisă parţial în bretonă, care şi-a găsit în sfârşit locul pe tejghea, lângă perete, sub fotografia lui Jacques Chirac. O, nu va rămâne definitiv acolo. Câteva săptămâni, cel mult, după care va ateriza în sertarul tejghelei printre mărunţiş, role de hârtie pentru POS şi cărţi de vizită de la agenţi comerciali care trecuseră pe la salon, înainte de a dispărea discret.

Doamna Habib se întoarce fredonând *Le Sud*, auzit mai devreme la Nostalgie. Transpiraţia desenează pete de sudoare maro pe bluza ei bej. Îşi pune ţigările în tabachera de argint, apoi dispare în camera din spate, unde Clara o aude spălându-se pe dinţi. Urmează o tăcere, pe care nişte sforăituri discrete o umplu treptat. Se opresc, Jacqueline reapare la scurt timp şi se alătură Clarei, care se aşezase în spatele casei de marcat pentru a fi în bătaia aerului

---

[5] Cel mai mare festival de muzică din Franţa are loc în fiecare an la jumătatea lunii iulie în oraşul Carhaix, situat în vestul Bretaniei.

condiționat. Patroana o urmărește câteva secunde derulând fotografii pe telefon, apoi: *Dacă vrei să pleci, du-te. Cred că pe ziua de azi nu mai e nimic de făcut.*

Prânzurile cu părinții ei o cufundă într-o stare din ce în ce mai confuză. Un amestec de neliniște și desfătare, de angoasă diluată, ceva foarte ciudat. Momentul contează mult. Duminică. Duminică, la amiază. Timpul pare să se întindă ca și cum Pământul, intenționat, s-ar roti mai încet între ora unsprezece și jumătate și șaisprezece în acea zi. Și apoi lumina albă din spatele draperiilor de la ferestrele sufrageriei, cordoanele cu pompoane care strâng draperiile, puiul cu fasole verde pe care mama l-a pregătit, mirosul pe care îl răspândește și în alte încăperi în afară de bucătărie și care se amestecă cu cel al rufelor curate sau al cerii de parchet. Toate acestea o emoționează – o liniștesc și o întristează – de fiecare dată, de parcă le-ar fi descoperit atunci, când de fapt le știa dintotdeauna, fiindcă aici a crescut.

Cel mai greu de suportat este plimbarea de după masă, pe un drum plat, de-a lungul câmpurilor, în împrejurimile satului. Lumina este întotdeauna prea puternică. Clara o ia înaintea părinților, pe care conversația cu JB îi încetinește. Ba chiar se opresc uneori. Aceste pauze o enervează la fel de mult ca și demonstrațiile de afecțiune față de cel pe care le-ar plăcea atât de mult să-l vadă intrând definitiv în familie. Aerul de mulțumire al mamei, întrebările stupide ale tatălui (*E adevărat, există pompieri care fumează?*), JB, între ei doi, simțindu-se ca în sânul lui Avram. Mereu îi spunea Clarei: *Ești atât de norocoasă cu așa părinți, ai mei nu sunt deloc la fel*.

Gândindu-se la asta, reușește să înțeleagă. În sfârșit, pare să se apropie de ceea ce ar putea fi o explicație. Îi vine în minte într-o seară de duminică pe drumul de întoarcere acasă, atunci când, la orizont, cerul sfâșiat împroașcă aur

peste satele din Saône-et-Loire. Ceea ce îi dă această stare de nelinişte sunt întrebările. *Acesta să fie punctul culminant? Nu vom fi niciodată mai fericiți de atât?*

La salon, vizita lui Audrey, o fostă angajată care a venit să-şi prezinte bebeluşul născut săptămâna trecută. Malo, trei kilograme două sute la naştere. *Un mic Leu, ca tatăl lui*. Şi de asemenea: *Nici nu am simțit că iese, nu ca la Elliot*. Da, pentru că este al doilea de când a părăsit Cindy Salon. Clara, în culmea fericirii, mângâie cu degetul arătător burtica bebeluşului. Nolwenn, angajată la salon după plecarea lui Audrey, este mai puțin implicată. Cât despre doamna Habib, deşi îşi păstrase simpatia pentru fosta ei angajată, în privința copiilor a avut mereu nişte rețineri, în special față de nou-născuți. Nici nu a ieşit bine Audrey pe uşă cu landoul, când o aud pe Jacqueline mormăind: *Da, mă rog, la vârsta asta, nu sunt decât nişte țevi. Tot ce intră pe o parte iese pe cealaltă.*

— Vai de mine, mă doare!

Când îi scotea bigudiurile, Nolwenn i-a smuls o şuviță de păr doamnei Quintin. Ceea ce este greu de înțeles, fiindcă ea face practic doar atât, permanente şi onduleuri.

Doamna Habib nu a iertat-o. *Dacă vrei să faci chestii de mântuială, du-te la Mariella Brunella, te vor primi cu brațele deschise!* Mariella Brunella este numele unui salon din centrul comercial Carrefour. Doamna Habib îl urăşte, pentru ea este cel mai prost loc pentru a te coafa, cel mai prost loc cu totul – chiar dacă, adesea plin, cu siguranță merge mai bine decât Cindy Salon, are parte de o clientelă mai tânără şi mai diversă etc.

Nolwenn şi-a cerut scuze doamnei Quintin, dar, expresia feței ei rămânând indescifrabilă, dădea impresia că nu crede un cuvânt din ce spune.

Tehnicianul care a venit să repare dulapul-vitrină a meritat din plin aşteptarea de zece săptămâni. Este superb.

Întruchipează perfecțiunea. Henry Cavill, gândeşte Clara. Nino Castelnuovo, îşi spune doamna Habib. Un brunet fermecător, umeri de înotător, şi apoi o grație, o dezinvoltură în gesturi. Te întrebi de ce s-a apucat de reparat vitrinele din Saône-et-Loire în loc să defileze pe podiumurile din Paris sau Milano. Trebuie să vezi scena de la Cindy Salon la sfârşitul dimineții, cele cinci femei prezente în salon, împietrite ca nişte statui, privind cum se ghemuieşte, cum îngenunchează apoi se întinde pe gresie şi se contorsionează pentru a putea băga mână sub piesa de mobilier a cărei reparație este mult prea rapidă. *Ştecherul avea o problemă*, a explicat el, *am pus unul nou*. Este suficient să pui înapoi ştecherul vechi pentru a-l face să revină.

Când l-a văzut prima dată, Clara nu şi-a putut reține un zâmbet. Neroadă. Crezuse că făcea o farsă, un video pentru o petrecere a burlacilor sau aşa ceva. În schimb, doamna Habib înțelesese. Nici nu se închisese bine uşa în urma lui, că ea l-a invitat să-şi scoată haina, cu aerul aferat al oamenilor obişnuiți să gestioneze situațiile delicate.

— Am făcut o programare pentru ora unsprezece, a spus el, dându-şi jos paltonul. Sub numele de Claudie.

Jacqueline a clătinat din cap, ca să-l facă să înțeleagă că nu era necesară precizarea, apoi i-a luat haina şi a arătat spre unul dintre scaunele de la intrare.

— Clara termină cu doamna Weil şi se ocupă de dumneavoastră.

S-a dus să se aşeze în timp ce Nostalgie difuza *True Colors* a lui Cyndi Lauper, o ironie de programare pe care nici una dintre cele trei femei din salon nu era suficient de relaxată să o remarce. Jacqueline a continuat curățarea raftului de sub tejghea de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic neobişnuit. Clara a desfăcut bigudiurile doamnei Weil, încruntându-se, învinovățindu-se pentru zâmbetul ei stupid. Cât despre sus-numita doamnă Weil, ochii ei de ogar

se uitau în gol drept înainte, cu o expresie şocată, practic o puteai auzi gândindu-se: *Îmi spune şi mie cineva ce naiba o mai însemna şi asta?!*

But I see your true colors
Shining through
I see your true colors
And that's why I love you[6]

Claude Hansen, şoferul autobuzului şcolar de la Colegiul Romain-Rolland, devenise femeie. Sau, mai degrabă, Claudie Hansen devenise ea însăşi după ce se rătăcise din greşeală timp de mai bine de cincizeci de ani în pielea lui Claude. Le-a explicat asta, după plecarea doamnei Weil, doamnei Habib, Clarei şi lui Nolwenn care, întorcându-se de la lecția de şofat, se holba la ea de parcă ar fi văzut înviind statuia soldatului din Place de la Libération.

Claudie ajunsese în faza finală de *coming out*, pe care şi-o dorise lentă şi treptată, convinsă că va evita suferințe inutile. Mai întâi îşi lăsase părul să crească (*Arătam ca un muschetar*) înainte de a purta tocuri (*Cel mai greu, atunci nu a mai existat nici cea mai mică îndoială*), apoi haine de damă. Cu bijuteriile, machiajul, nu avea el treabă cu astea. Într-un sat ca acela în care locuia, transformarea ei cu greu putea trece neobservată. Se mormăia, se bârfea, se rânjea, dar mai erau şi inundațiile râului Dheune iarna, termometrul care nu coboară sub douăzeci de grade în nopțile de august, grijile în legătură cu sănătatea, aşa că această femeie uriaşă pe care o vedeai la piață devenise la fel de familiară ca

---

[6] „Dar văd adevăratele tale culori/ Strălucind de la un capăt la celălalt/ Văd adevăratele tale culori/ Şi de aceea te iubesc", în limba engleză, în original („True Colors", text şi muzică Tom Kelly şi Billy Steinberg © Steinberg Billy Music/Denise Barry Music/Sony Music Publishing).

frontonul cam întunecat al bisericii sau ghirlandele de Crăciun care nu fuseseră ridicate de pe strada principală. Acum li s-ar fi părut neobişnuit să n-o mai vadă.

Când Nolwenn, întotdeauna mai puţin timidă decât ai crede, a comentat că probabil nu îi e uşor în meseria ei, *cu toţi copiii ăia*, Claudie i-a explicat că nu, adolescenţii o respectau în general, că erau destul de deschişi la minte, că aceia care reacţionau cel mai urât erau (aici, a început să-i socotească pe degetele lui noduroase) vagabonzii beţi, tinerii când erau în grup şi femeile sărace, adesea împingând un cărucior de copil. Unele dintre ele o goniseră, odată, la Auchan, a fost nevoită să se refugieze în zona de pescărie, de unde le-a auzit pe altele care au continuat cu invectivele din cealaltă parte.

— Bineînţeles că nu sunt niciodată la fel de liniştită ca la mine, la ţară...

S-a privit în oglindă şi, cu degetul inelar, şi-a mai aranjat câteva şuviţe de pe frunte.

— ...şi aici, a continuat ea. Într-adevăr, cu voi mă simt bine. Mă simt eu.

Gri-argintiu este o culoare foarte frumoasă, foarte şic, dar doamna Lévy-Leroyer vrea să încerce altceva. Împreună cu Clara, ea trece în revistă diferitele culori care s-ar potrivi cu faţa ei uscată şi osoasă, înnobilată de privirea ei de smarald. În cele din urmă găseşte nuanţa. Ah, ştiu! *Un blond Bernadette Chirac*. Doamna Habib, ocupată să copieze nume într-un registru nou-nouţ, îi aruncă atunci o privire îngrijorată peste ochelari. Tocmai a auzit numele celei mai mari rivale a ei.

Lorraine i-a spus doctorului Maître despre ameţelile ei, iar el i-a sugerat să facă un RMN. Programarea a fost făcută la spitalul Creusot peste douăsprezece zile. Maître nu a riscat să dea un diagnostic, dar Lorraine este convinsă că are o tumoare pe creier. *Am fost prea nefericită, şi aşa a ajuns să*

crească. În această dimineață, nu i-au auzit glasul. A sosit cu două pachețele mici de biscuiți speculoos pe lângă cafelele obişnuite, s-a aşezat pe scaunul ei şi practic nu a deschis gura. A aruncat un ochi melancolic peste salon şi s-a uitat la Nolwenn, apoi la Clara, parcă ar fi vrut să spună *Ne-am distrat totuşi, o să-mi fie dor de voi, fetelor.*

După plecarea ei, Nolwenn a profitat de plata la casă a primei sale cliente pentru a lua cele două pachețele de speculoos, care rămăseseră pe tejghea. Ea a strecurat unul în buzunar şi l-a deschis pe celălalt, pentru a înfuleca biscuiții pe loc.

Vine fără să fi făcut programare, într-o miercuri, în mijlocul după-amiezii. Este toamnă, zilele sunt tot mai scurte. Nolwenn participă la un seminar de management, şi doamna Habib a ieşit să cumpere Doliprane. Ziua era liniştită.

Clara îşi dă seama imediat că nu este din zonă. După felul în care se prezintă, în care a întrebat *Se poate şi fără programare?* Gesturile lui sunt ample şi nervoase. Se afundă rapid în scaun, stă nemişcat. Ea îşi spune că este artist, actor – da, actor, sunt o grămadă care nu sunt cunoscuți. Ea nu îndrăzneşte să-şi pună mâinile pe umerii lui.

— Ce facem?

— Ah, ştiți, ceva mai îngrijit. Mai scurt. Trebuie să arate în primul rând îngrijit, mă las pe mâna dumneavoastră.

— Cum vă tundeți de obicei?

Îşi trece o mână deasupra capului, de la dreapta la stânga.

— Aşa.

— Eliberăm ceafa?

— Da.

— Drept, sau mai degrabă pierdut?

— Drept e foarte bine.

Are un păr cu firul foarte subțire, ea își trece degetele prin el, e ca mătasea. Se va vedea cea mai mică tăietură de foarfecă, va trebui să fie atentă, să nu se grăbească.

— Am un cucui din naștere aici, să nu vă mirați.

— Nici o problemă.

Șampon. El închide ochii, ea profită de ocazie pentru a-i privi fața de-a-ndoaselea și crede că își repetă textul. De ce trebuie să-și imagineze că e actor? Se întreabă dacă ar fi fericiți împreună. Poate dacă și ea ar fi fost actriță. Sau artistă. Mă rog, nu coafeză. Dacă ar fi fost cazul, l-ar mai fi dorit în continuare după trei ani împreună?

În timpul tunsului, nu vorbesc. Într-un salon de coafură, tăcerea displace, te simți obligat să o întrerupi, dar nu de această dată. Este o tăcere a concentrării, o tăcere a plăcerii, nu gol, nici absență. Nostalgie difuzează hitul lui Bibie, *Tout doucement*. Clarei cântecul i se pare minunat și își spune că îl va asculta din nou în autobuz. I se întâmplă des. Este emoționată de melodii pe care le uitase și pe care are de gând să le asculte pe YouTube, odată liniștită. Numai că, atunci când pleacă de la salon, se lasă prinsă de tot felul de lucruri – să cumpere lapte, să o sune pe mama – și nu face asta niciodată.

Pur și simplu
Închis din cauza unor sentimente diferite
Voi reveni poate peste o zi, o lună, un an
În inima lui, în mintea lui.[7]

---

[7] *Tout simplement/ Fermé pour cause de sentiments différents/ Reviendrai p't-être dans un jour, un mois, un an/ Dans son coeur, dans sa tête* („Tout doucement”, text și muzică Jean-Paul Dréau © Chappell Sa/Max Music SARL).

Bărbatul deschide ochii, îi zâmbeşte. Face şi ea la fel înainte de a-şi lăsa capul în jos. Acesta, chiar şi după trei ani, tot ar face-o să-l dorească...

Şi apoi soseşte doamna Habib, iar *Tout doucement* cedează locul unei reclame pentru Leclerc.

Jacqueline îşi şterge picioarele pe covoraşul de la intrare.

— Crucea farmaciei s-a desprins, atârnă la capătul unui fir, e ceva....

Îşi dă seama că nu cunoaşte persoana pe care o coafează Clara, în plus, e un bărbat. O schimbare se produce instantaneu: ea intră în modulul *Bărbat în salon*. Se duce să-şi bage haina în dulap, cu o ţinută demnă, şi se întoarce mângâind spătarele scaunelor de parcă ar fi expresia unei senzualităţi ireprimabile. Nu-i a bună.

Când Clara a terminat, bărbatul se ridică, şi ea devine din nou o străină pentru el. În acel moment, doamna Chicheportiche soseşte împreună cu nepotul ei, Ferdinand. Este miercuri, l-a luat după lecţia de trombon şi îl duce *la coafor*. Clara le ia paltoanele şi se duce să le pună în dulap. Când s-a întors, bărbatul a plecat deja. Nu a lăsat bacşiş. Este puţin dezamăgită. Nu pentru bacşiş, ci pentru că nu-l va mai vedea. Îl instalează pe Ferdinand şi, în timp ce piciorul activează pedala care ridică scaunul, privirea îi este atrasă de un obiect de pe raft. O carte, uitată de bărbat. În colecţia „Livre de poche”. Nu-i vine să iasă să-l prindă din urmă. Cartea îi va oferi un bun motiv să se întoarcă la salon. Apoi îşi dă seama că, dacă doamna Habib o observă, va fi bucuroasă să alerge după el pentru a i-o returna. Atunci se apropie de raft, deschide sertarul şi pune acolo cartea la fel de natural ca şi cum ar fi un pieptene sau o foarfecă. Jacqueline nu a văzut-o, o ascultă pe bătrâna Chicheportiche vorbindu-i despre o căsuţă pe care tocmai a moştenit-o. *Cu glicină deasupra uşii, aşa cum mi-am dorit întotdeauna*.

Clara se simte mai bine. Cu această carte în sertar, e ca şi cum bărbatul încă ar mai fi acolo. Trece o mână prin părul lui Ferdinand, apoi i-o pune pe umăr. Se schimbă Ferdinand, se împlineşte, capătă încredere. Cel puţin în aparenţă. Când îi răspunde la întrebări, obrajii lui încă se îmbujorează.

Abia mai târziu, deschizând sertarul ca să ia ceva de acolo, găseşte cartea de care uitase. Se gândeşte din nou la bărbat, la misterul lui, la nervozitatea lui graţioasă. Nu se mai întorsese la salon. Dacă lăsase cartea intenţionat? Priveşte titlul şi coperta. O femeie într-o rochie frumoasă de muselină şi un băieţel cu obrajii trandafirii. Un detaliu dintr-un tablou vechi. O deschide, o răsfoieşte, observă o pagină cu colţul de sus îndoit. O frază fusese subliniată cu un pix albastru. *Ai un suflet frumos, de o calitate rară, o fire de artist, nu o lipsi de ceea ce îi trebuie.*[8]

Va strecura cartea în geantă. Acolo va rămâne până lunea următoare când, punându-şi lucrurile în ordine şi înainte de a fi distrasă de vizita vecinei, o va lăsa pe masa din sufragerie. În dimineaţa următoare, volumul îi va atrage atenţia lui JB care, intrând în cameră cu castronaşul lui de Chocapic, o va înhăţa în trecere, va citi titlul, numele autorului, detaliul tabloului de pe copertă, nu va simţi nimic deosebit şi o va pune mai încolo, la un capăt al măsuţei.

---

[8] *Swann*, I, *Combray*, p. 98. Pentru citatele din Marcel Proust, am folosit următoarele volume: Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut. Swann*, I, *Combray*, II, *O iubire a lui Swann*, traducere de Irina Mavrodin, Editura Univers, Bucureşti, 1987; Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut. La umbra fetelor în floare*, I, *În jurul doamnei Swann*, II, *Nume de ţinuturi: Ţinutul,* traducere de Irina Mavrodin, Editura Univers, Bucureşti, 1988; Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut. Guermantes*, I, II, traducere de Irina Mavrodin, Editura Univers, Bucureşti, 1989.

Câteva zile mai târziu, motanul o va da jos, aterizând stângaci după o săritură de pe canapea, cădere care îl va face să părăsească încăperea de parcă acolo s-ar fi aflat un mitralior nebun. În aceeaşi seară, Clara va lua cartea de jos şi o va pune în biblioteca de pe hol, pe acelaşi raft cu *Chemarea Îngerului* şi *Fata de hârtie* de Guillaume Musso, *Medicina mea naturală* de dr. Fabrice Visson, *Înghețat* de Bernard Minier, *Eu, Zlatan Ibrahimović* de Zlatan Ibrahimović, *Secretul* de Rhonda Byrne (cadou de la Anaïs, prietena din copilărie a Clarei), *Cele mai frumoase treizeci de trasee de drumeții din Burgundia* (cadou de la tatăl ei), *Trei săruturi* de Katherine Pancol, *Berbec, horoscopul tău zilnic*, edițiile 2011, 2013, 2015, 2016, 2018, precum şi o duzină de manga de Akira Toriyama, foarte apreciate de JB. Cartea va rămâne acolo exact cinci luni, douăzeci şi nouă de zile, două ore şi patruzeci şi şapte de minute.

Este o duminică de martie, la mijlocul după-amiezii. Se trezeşte din somnul de după masa de prânz. Zăpada a încetat să cadă, dar îşi reflectă albeața pe tavanul camerei, e destul de drăguț. Pe puful din fața canapelei, pisica o priveşte de parcă ar spune *Cine eşti şi ce cauți în casa mea?* Apoi cască de-i trosnesc fălcile. JB ajută un prieten să se mute de azi-dimineață, aşa că prânzul la părinți a fost anulat.

Profită de singurătate şi face o baie, apoi îşi sună mama. După aceea, scoate o plăcintă cu pui şi ciuperci din congelator pentru cină şi îşi face un ceai. În timp ce apa fierbe, primeşte un mesaj de la JB (*Ne întoarcem la Sevrey, terminăm diseară târziu*) şi răspunde cu două emoticoane (un biceps contractat, un sărut). Deschide pagina de Instagram, pe care o închide foarte repede la loc, pune mobilul pe blatul de lucru şi se uită pe fereastră, spunându-şi că tare ar face dragoste. Zăpada, frigul, liniştea profundă trebuie să aibă o legătură cu asta. Ar face dragoste cu Jacob

Elordi. Îl descoperise săptămâna asta într-un serial la care s-a uitat împreună cu JB. Cu fiecare dintre aparițiile lui pe ecran, ea se întreba dacă reuşise să ascundă dorința pe care el i-o inspira. Întotdeauna i-au plăcut oamenii înalți, supli, aproape uscățivi. Ca acel client de la salon de acum ceva vreme. Nu i-a uitat mâinile lungi, degetele subțiri, şi le imaginează cuprinzându-i talia. Îi vede din nou şi gura, şi-o imaginează întredeschisă, suflând un aer cald la câțiva centimetri de gura ei, nu ştie de ce această imagine are un asemenea efect... Lăsase o carte la salon. O carte în colecția „Livre de poche”. Ce era oare?

II
MARCEL

În primul rând, nimic. *Nada, niente, nichts*. O primă propoziție la fel de cunoscută precum un slogan publicitar sau refrenul unui cântec pentru copii, şi totul devine confuz. Cuvintele sunt furnici aliniate în fața ochilor ei. Este vorba despre Francisc I, despre Carol Quintul şi despre metempsihoză. Francisc I este un rege al Franței. Carol Quintul este deja mai obscur. Cât despre *metempsihoză*, nu are cum să fi auzit cuvântul la salon sau din gura lui JB. Ce-i cu cartea asta?

Bea o înghițitură de ceai, îşi trage pledul peste picioare şi reia lectura. Acolo, o propoziție îi cere socoteală ca o mână care îi face semn. *Îmi rezemam drăgăstos obrajii de frumoşii obraji ai pernei care, rotunzi şi proaspeți, sunt asemenea obrajilor copilăriei noastre.*[9] Imaginea o mişcă, şi ceea ce urmează şi mai mult. Este vorba aici despre o falsă bucurie. Un bărbat se trezeşte în patul său. Cum este suferind, se bucură când vede lumină sub uşă. E dimineață, va putea cere ajutor. Dar nu. De fapt, raza de lumină era produsă de o lampă cu gaz care tocmai fusese stinsă pe coridor. Este încă seară, a dormit doar câteva minute şi va mai avea de suferit ore întregi...

Ea continuă, vrea să ştie, este curioasă, mereu a fost. O altă propoziție o opreşte. *Un om care doarme ține în jurul lui firul orelor, ordinea anilor şi a lumilor.*[10] Impenetrabil. Se încruntă, dar continuă, fără să mai fie mişcată. Cuvintele devin din nou furnici aliniate. Proust vorbeşte despre poziția corpului său în pat, despre brațul anchilozat, despre mobilele din jurul lui. Scriind atâtea cuvinte pentru a spune pur şi simplu că nu reuşeşte să doarmă: tipul ăsta are o problemă, trebuie să se caute.

Închide cartea, o aruncă pe canapea. Asta-i situația, mulțumesc. Cu siguranță sunt oameni cărora le place acest gen de lectură, ei îi place Jacob Elordi. Se întoarce de la fereastră, se gândeşte la ochii actorului, la expresia lui tristă de cocker, şi apoi, în mod ciudat, de parcă ar fi durat ceva timp pentru a i se produce conexiunile neuronale, îi revine în minte ultima propoziție pe care a citit-o. Ea ridică cartea, găseşte pagina, şi apoi propoziția în cauză. *Totul se învârtea*

[9] *Swann*, I, *Combray*, p. 35.

[10] *Ibid.*, p. 36.

în jurul meu în întuneric, lucrurile, țările, anii.[11] Şi dintr-odată totul capătă sens. Această poveste este cea a unui bărbat culcat în pat, care pendulează între somn şi veghe, vis şi realitate, trecut şi prezent. Ea recunoaşte aceste stări de confuzie. Şi ei i s-a întâmplat, în pragul somnului sau în secundele de la trezire, să nu mai ştie dacă se află în acest apartament, în casa în care a copilărit sau în cea a bunicii, la Besançon.

Se ridică, se concentrează... El îi semnalează că a încheiat pendularea. Proust. În sfârşit, personajul cărții sale. Scrie asta la sfârşitul unui capitol: îşi va aminti viața lui de odinioară. Să se întoarcă definitiv în timp şi, ca Alice căzând în fântâna care o duce în Țara Minunilor, să nu se mai întoarcă niciodată. *În căutarea timpului pierdut*. De ce să nu facă această călătorie? Trecutul a atras-o întotdeauna. Voalurile, rochiile lungi, trăsurile care treceau pe străzile pietruite. La bona ei în sufragerie, deasupra canapelei, se afla reproducerea unui tablou care probabil data din vremea în care a fost scrisă cartea. O femeie în picioare în bătaia vântului. Avea o fustă lungă albă şi o umbrelă verde în mână, pentru a se proteja de soare. Clara se uitase atât de mult la această femeie, încât i se părea că o vede mişcându-se, ba chiar că întoarce capul în direcția ei, pentru a o privi în tăcere, cu ochii mijiți în negura depărtării. Ce ciudat, au trecut ani fără să se mai fi gândit la asta. Lectura a fost cea care i-a trezit această amintire, de parcă până acum ar fi fost ascunsă în spatele unui paravan pe care Proust l-ar fi dat la o parte cu infinită delicatețe.

Nu a citit decât douăsprezece pagini şi ştie deja cum vor evolua lucrurile între ei. Ține de ea să se agațe, să continue să înainteze, deseori în ceață, uneori pe întuneric, să nu se

---

[11] *Ibid.*, p. 37.

simtă ofensată de frazele cu digresiuni şi de imperfectul subjonctivului, să se înarmeze cu răbdare şi, dacă trebuie, cu un dicționar. Ține de el, în schimb, ca la intervale regulate, ori de câte ori se aşteaptă mai puțin, să o uimească.

Cu cât citeşte mai mult, cu atât înțelege mai bine. El nu foloseşte cuvinte complicate, doar că frazele lui merg adesea *în altă parte*. Din clipa în care ea ştie, în care a înțeles că el nu o abandonează, ci se va întoarce să o ia, totul merge de la sine. De fapt, ceea ce îl face atât de special este sensibilitatea lui. Nu suntem obişnuiți, în viața de zi cu zi, *să trăim* lucrurile astfel. Şi tocmai pentru a te ridica la acest grad de finețe este nevoie de un efort din partea celui care îl citeşte. De întreaga lui atenție. Ceea ce înseamnă că nu poate citi *Swann* cu Rage Against the Machine în fundal. De exemplu.

Mai mult, de ce să ne-ascundem după deget, este destul de mândră: citeşte *În căutarea timpului pierdut*. Este capabilă de asta. Nu-i puțin lucru. Anaïs nu ar putea citi *În căutarea timpului pierdut*. Cât despre Nolwenn, nici nu poate fi vorba. Iar faptul că s-a întâmplat aşa, în mod neprevăzut şi doar din curiozitate, contribuie la sentimentul de triumf care creşte în ea.

— Nu mâncăm şi noi?

JB stă în fața ei. Motanul se uită la ea cu aceeaşi privire întrebătoare, şi lui trebuie să-i fie foame.

— Este nouă şi un sfert. Nu ți-e foame?

— Ba da, ba da...

Clara se întinde.

— Am scos o plăcintă, trebuie doar să o încălzesc.

— Mă ocup eu dacă vrei.

— Nu, o să fac şi o salată la ea.

Se ridică.

— Oricum trebuie să mă mai şi opresc la un moment dat.

În bucătărie, pregăteşte plăcinta, salata, apoi se strecoară pe scaunul de vizavi de JB, care îi povesteşte în amănunt despre mutarea lui Florian.

— ...Kangoo-ul era atât de lipit de zid, nu exagerez, nu puteai băga un deget...

Îi vede gura rostind cuvinte în timp ce mestecă, îi vede degetul arătător strângând firimituri de pe farfurie, vede cele două zgârieturi de pe antebraț, dar mintea ei este în altă parte, într-un sat numit Combray, la sfârşitul secolului al XIX-lea. Acolo, în camera unui copil, la primul etaj al unei case cu bârne, se desfăşoară o dramă sfâşietoare. Marcel, care cu siguranță are probleme cu somnul, odată băgat în pat, nu aşteaptă decât un singur lucru: ca mama lui să vină să-l sărute. În acea seară, vizita inopinată a lui Swann, un prieten de familie, amână şi mai mult momentul sărutului matern. Deoarece nu poate concepe să aştepte atât de mult timp, lui Marcel îi vine ideea să-i scrie mamei sale un bilet în care spune că trebuie să o vadă urgent şi pe care i-l dă lui Françoise, slujnica, să i-l ducă. Aceasta tocmai a plecat cu misiva în mână, iar el aşteaptă cu nerăbdare sosirea mamei sale...

— Nu o termini?

JB arată spre restul plăcintei din farfurie.

— Nu.

Nu-i e niciodată foarte foame seara. Împinge farfuria spre el. El înfulecă restul rămas de parcă nu ar fi mâncat de trei zile.

— Toate bune?

— Da, e în regulă.

— Ce-ai făcut azi?

Astăzi a început să citească o carte scrisă în urmă cu peste o sută de ani de către un bărbat care nu s-a dat niciodată jos din pat, o carte cu fraze interminabile despre

care ea simte, dintr-un motiv care îi scapă din nou, că o va face mai puternică.

Este aproape ora unu când se oprește din citit. JB doarme lângă ea. Corpurile lor nu se ating, dar ea simte căldura pielii lui.

Reacția mamei lui Proust la cuvintele fiului ei a fost teribilă. Cea mai rea dintre toate. *Nu-i nici un răspuns*[12], i-a comunicat lui Françoise. Marcel era disperat, dar mai târziu lucrurile s-au întors în favoarea lui. După ce Swann a plecat, auzind-o pe mama lui pe scări, s-a dus în întâmpinarea ei. Tatăl lui urca și el, așa că s-au întâlnit cu toții pe coridor. Acolo, văzându-și fiul cât este de tulburat și împotriva tuturor așteptărilor, tata Proust i-a propus soției sale să petreacă noaptea alături de copilul lor.

Asta nu mai intră în ladă, mormăie JB în somn, înainte de a se răsuci și de a se pune pe spate. Clara se uită la aspectul feței lui cu gura întredeschisă, apoi se întoarce în partea cealaltă, stinge lampa, dar rămâne cu ochii deschiși.

Marcel ar fi trebuit să se bucure la ideea ca mama lui să-și petreacă noaptea în camera lui, dar nu. Ceea ce simțea acum era durerea ei, durerea pe care i-o provocase vederea fiului ei plângând, concesia umilitoare pe care această durere o determinase să o facă. Această dovadă a slăbiciunii materne anula dinainte bucuria prezenței ei alături de el și orice sentiment de victorie personală.

Clara își împreunează mâinile sub bărbie, închide ochii și, instantaneu, se trezește în dormitorul de la Combray. Prin fereastră, îi vede pe părinții Proust care îl conduc pe Swann, apoi îi aude vorbind despre langustă și înghețată cu fistic și cafea. Când nu-i mai vede, se repede pe coridor, unde mama lui Marcel nu întârzie să apară, cu lumânarea în mână.

---

[12] *Swann*, I, *Combray*, p. 59.

A ratat coborârea din autobuz la stația ei. Este prima dată când i se întâmplă asta. A coborât la De-Lattre-de-Tassigny în loc de Libération. Fiindcă autobuzul din cealaltă direcție trecea doar peste treisprezece minute, a făcut drumul înapoi pe jos şi a întârziat la salon.

Toată noaptea a visat un clopoțel atârnat de poarta unei grădini, foşnetul unei rochii de muselină pe o scară, clopotnițe răsunând în liniştea serii. Se plimba într-un sat la amurg, avea un bilet în mână, care dispărea în clipa în care voia să-l trimită... În autobuz, şi-a reluat lectura fără să ştie că va citi un pasaj atât de captivant, încât a împiedicat-o să audă vocea înregistrată anunțând, prima dată pe un ton puțin mai interogativ decât a doua oară: *Libération... Libération*.

Marcel, acum adult, bea o înghițitură de ceai de tei în care tocmai a înmuiat o madlenă, şi ceva extraordinar urcă în el, revine la viață. *Toate florile din grădina noastră, şi cele din parcul domnului Swann, şi nuferii de pe râul Vivonne, şi oamenii din sat şi căsuțele lor, şi biserica, şi întregul Combray cu împrejurimile sale, toate acestea, căpătând formă şi soliditate, au ieşit, oraş şi grădini, din ceaşca mea cu ceai.*[13] Pasajul este atât de puternic, încât l-a recitit pentru a-i simți din nou savoarea, aşa cum Marcel a băut ceai pentru a reînnoi senzația trezită de amintire.

Acest lucru este chiar adevărat, chiar aşa. Micuța ei madlenă a ieşit la iveală acum câțiva ani, la liceu, în timpul unui curs de SVT[14]. Zilele însorite se întorseseră, maşina de tuns iarba trecea pe sub ferestrele deschise. Zgomotul

---

[13] *Swann*, I, *Combray*, p. 72.

[14] *Les Sciences de la Vie et de la Terre* („Ştiințele vieții pe Terra”) este un curs de predare a biologiei, a geo-ştiințelor şi a materiilor conexe acestora.

motorului combinat cu mirosul de iarbă tăiată o cufundase într-o stare extraordinară de bine, de parcă o mână ar fi început să o mângâie pe cap. Şi mai erau. Dacă acest zgomot şi acest parfum aveau acest efect asupra ei, asta se întâmpla pentru că o trimiteau înapoi la un moment de plăcere din trecutul ei. La bona ei, în acest caz, care obişnuia să le servească o gustare de după-amiază copiilor aflați în grija ei. O felie de baghetă unsă cu unt, însoțită de o tabletă de ciocolată cu lapte. În timpul uneia dintre aceste gustări, când ea şi alții erau aşezați la masă în bucătăria doamnei Le Hennec, Clara auzise, pentru prima dată, maşina de tuns iarba trecând pe afară şi simțise mirosul de iarbă proaspăt tăiată.

La cursul de SVT îi reveniseră impresiile din copilărie. Ora gustării, parcă suspendată într-o după-amiază de jocuri şi de mişcare, gustul ciocolatei cu lapte care se potrivea atât de bine cu cel al baghetei, încât parcă ar fi fost inventate pentru a fi mâncate împreună. În autobuz, senzațiile de la curs reapăruseră. Primele zile calde ale anului, senzualitatea difuză, excesivă, aproape dureroasă care le însoțea, dar şi plăcerea acestui curs uşor, susținut de un profesor simpatic, numele altor elevi, Estelle Joffre, Nathan Girardin... Această a treia experiență a fericirii a fost atât de puternică, încât s-a trezit adresându-se pasagerilor din jurul ei: *E o nebunie, experiența asta cu madlena care reînvie trecutul, ați avut-o şi dumneavoastră?* Şi atunci, de data aceasta, a auzit vocea înregistrată. *De-Lattre-de-Tassigny... De-Lattre-de-Tassigny.*

— Mama lui i-a pus o pastilă în ceai? întreabă doamna Lopez, uitându-se la ea în oglindă.

— Nu, nu e nevoie de pastilă. Doar gustul ceaiului pe care îl bea la ea acasă îl face să-şi amintească de cel pe care l-a băut la mătuşa lui când era mic.

Pe deasupra ochelarilor, doamna Habib aruncă o privire în direcția lor, întrebându-se despre ce ar putea vorbi. Doamna Lopez a renunțat să mai înțeleagă ce spune Clara şi se uită la propria ei reflexie în oglindă, de parcă ar spune *Nu-mi pasă dacă tipul ăsta a băut ceai la mătuşa lui, la mama lui sau la regina Angliei, tot ce doresc este să fiu tunsă bine.*

Clara insistă:

— Cum vrea să revină la amintiri, bea din nou ceai, dar reuşeşte din ce în ce mai rar. Cam ca atunci când te trezeşti din vis. Cu cât încercăm să ni-l amintim mai mult, cu atât reuşim mai puțin, ați observat?

Tanti Lopez întoarce capul într-o parte, îşi priveşte profilul în oglindă şi lasă să-i scape, în loc de răspuns:

— Aoleu, totuşi nu prea scurt.

Magnific, plopul care închină furtunii *rugi şi laude deznădăjduite*. Magnifice, *ultimele bubuituri ale tunetului rostogolindu-şi cântul în tufele de liliac*[15]. Magnific, Marcel, care îmbrățişează vântul pentru că este aerul pe care îl respirase iubita lui, la câțiva kilometri distanță. Şi *lumina portocalie ce emană din silaba „antes”*[16] a numelui *Guermantes; luna furişă, fără strălucire,* pe cerul după-amiezii, *ca o actriță în aşteptarea orei când trebuie să joace*[17]; *interesul lecturii, magic ca un somn adânc*[18]. De fiecare dată, ea subliniază propoziția sau, în dreptul ei, desenează o inimă mică pe margine.

---

15 *Swann*, I, *Combray*, p. 161.

16 *Ibid.*, p. 177.

17 *Ibid.*, p. 155.

18 *Ibid.*, p. 106.

JB tocmai a petrecut trei sferturi de oră revăzând fotografii pe mobil înainte de a-l pune pe noptieră şi de a se ghemui lângă Clara. Ea ştie că urmează să vorbească, şi asta o deranjează pentru că citeşte paginile deosebit de captivante dedicate iubirii tumultoase dintre Swann şi Odette, gelozia lui, minciunile ei. Această carte cere un anume angajament, creează o relație atât de puternică, exclusivă cu cititorul ei, încât acesta din urmă poate avea cu uşurință impresia că toți din jurul lui s-au coalizat pentru a-i strica plăcerea. În orice caz, asta i se întâmplă ei, care visează să meargă să petreacă zece zile la țară, singură, şi să nu facă nimic altceva decât să citească Proust.

Cu capul lipit de umărul ei, JB se uită o clipă la carte înainte de a spune:

— Îți place mult, nu-i aşa? Citeşti tot timpul.

Ea îşi întrerupe lectura, renunțând temporar să afle reacția Odettei, pe care Swann tocmai a întrebat-o dacă, după cum a auzit, s-a culcat cu femei.

— Îmi place enorm.

— Crezi că şi mie mi-ar plăcea?

— Nu-mi dau seama, cred că nu, dar nu se ştie niciodată.

— Ce spune acolo?

Este tentată să răspundă *Totul*, dar ar fi cam vag.

— E greu de rezumat.

— Haide, spune el, punându-i mâna pe burtă sub pătură. Mă interesează.

Ea îndoaie colțul paginii patru sute nouă şi închide cartea.

— Deci, la început, Marcel, mă rog, eroul cărții, se află în pat, nu poate dormi şi îşi rememorează trecutul. În primul rând, copilăria, când mergea la Combray, la mătuşa lui. Ei bine, ea e o femeie oribilă, îşi petrece zilele în pat privind pe fereastră, dar lui nu-i pasă, el nu face altceva decât să se plimbe. Aşa că povesteşte tot ce vede în timpul plimbărilor

sale, florile, peisajele, le descrie într-un mod extrem de detaliat. La început e ciudat, dar foarte repede înțelegi că, dacă dă toate aceste detalii, este pentru că simte totul, vede totul. E un adevărat geniu, de fapt. Vorbeşte şi despre oamenii din jurul lui. Despre Swann, un tip care îi vizitează. Şi despre Françoise, slujnica. Deci pe ea o ador. Este foarte directă şi, în acelaşi timp, greşeşte cuvinte. Găteşte foarte bine, face o vită în aspic, de-ți vine să ceri rețeta... Pe scurt, aşa începe, la țară, şi apoi, schimbare de decor, ne aflăm la Paris, într-un salon. Nu un salon de coafură, nu. Pe atunci, un salon însemna doar oameni care se adunau ca să asculte muzică sau să nu facă nimic, doar să vorbească, să vorbească despre alți oameni, în general, să spună lucruri rele despre ei. Salonul cu pricina este cel al doamnei Verdurin. I se spune „Patroana”, dar este ridicolă, ca toți oamenii care vin la ea acasă. De exemplu, când râde, cum nu mai vrea să deschidă gura de când i se dislocase maxilarul de atâta râs, se apleacă în față şi îşi ascunde capul în mâini. Mai e şi un tip, nu ştiu cum îl cheamă, care, când aude pe cineva vorbind despre culoarea albă, țipă *Alba de Castilia!*[19], chiar aşa, gândindu-se că asta îl face să pară deştept, când de fapt, nu are nici o legătură, e pur şi simplu un prost. Aşa... nu mai ştiu ce să zic... Ah, da, la Verdurin, îl găsim pe Swann. Dar locul lui nu e acolo, el e mai presus de toți aceşti oameni, are clasă, înțelegi. De fapt, el merge acolo pentru a fi cu Odette, care îl obsedează. Vrea să ştie ce face ea când nu e cu el, o caută în toate restaurantele din cartierul ei, se duce să se uite pe fereastra ei. Şi ce e atât de ciudat este că, prima dată când o văzuse, nici măcar nu o plăcuse. I se păruse urâtă şi chiar simțise că îi ascunde chestii. Şi apoi tipa spune cuvinte în engleză când vorbeşte,

---

[19] Alba de Castilia (1188–1252), soție a lui Ludovic VIII şi mama lui Ludovic cel Sfânt.

gen *lunch* în loc de prânz, e superenervant. Şi, de fapt, pentru că ea îi scapă, el devine obsedat de ea. E foarte tare ce spune asta despre iubire, dacă stai să te gândeşti. Spune că dragostea nu este o chestie care cade de sus peste noi, pur şi simplu, ci că noi decidem să iubim. Că decidem să iubim ceea ce nu avem, pentru că nu avem.

Ea se opreşte, considerând că ar putea fi mult pentru această oră târzie. JB nu reacţionează. Ea apleacă în jos capul, îi vede pleoapa închisă, şi pieptul coborând şi ridicându-se. Doarme, bineînţeles. Probabil abandonase lupta când ea evoca detaliul, precizia descrierilor proustiene.

S-a întâmplat aşa. La sfârşitul unui capitol, ea a închis cartea şi le-a privit cu atenţie pe tinerele în rochii albe, întinse în iarbă pe coperta ei, lucru pe care nu şi-a făcut niciodată timp să îl facă până acum. I s-a părut fermecătoare această carte, aşezată pe pledul din mohair muştar care îi acoperea picioarele (era pe terasă, la sora ei, în Louhans) şi i-a făcut o fotografie pe care a postat-o pe Instagram, după ce a aplicat filtrul Juno şi a asociat hashtagurile *marcelproust*, *alarecherchedutempsperdu*, *alombredesjeunesfillesenfleurs* şi roman.

Pe la ora zece seara, a revenit pe Instagram. Fotografia ei primise zece *like*-uri. Prin comparaţie, cea mai populară fotografie a ei, cea a motanului care se refugiază în geanta de sport a lui JB şi-i rămâne doar capul ieşit în afară, obţinuse o sută nouăzeci şi trei.

Doamna Bozonnet trece pe la salon să-şi anuleze programarea de după-amiază. I se făcuse rău la Carrefour, au dus-o cu ambulanţa la spital, unde aşteaptă să fie consultată... Dar asta n-are nici un sens. Clara întoarce capul spre casa de marcat. Nu doamna Bozonnet venise să anuleze programarea, ci soţul ei. Au exact aceeaşi voce piţigăiată, şovăitoare, *care se scuză*.

Lorraine îşi face apariţia în salon, triumfătoare. RMN-ul pe care l-a făcut indică faptul că nu are o tumoră pe creier. Doctorul Maître i-a explicat că probabil suferea de crize de anxietate *nu ştiu cum* (nu şi-a amintit cuvântul) şi i-a recomandat să consulte un psihanalist, pentru a încerca să înţeleagă cauzele. Aşa că acum caută un psihanalist, ceea ce, în regiune, este o adevărată provocare. Mai ales că îşi doreşte unul *care să lucreze cu Casa de Asigurări (mai rambursez trei credite!)*... Nu s-a mai văzut vreodată o femeie atât de fericită să afle că suferă de atacuri de anxietate paroxistică.

Ceea ce apreciază cel mai mult la el este ritmul pe care i-l impune. Necesită lentoare, dar şi vigilenţă, este absolut special. De câte ori, în timpul lecturii, mintea ei n-a părăsit cuvintele pentru a se lansa într-o listă de cumpărături sau a rememora o conversaţie pe care a avut-o în timpul zilei la salon... Lentoare şi vigilenţă, relaxare şi concentrare. Proust este yoga ei.

A-l citi temeinic înseamnă şi a nu ezita să sari peste pasaje. Ea trece câteodată şi peste cinci pagini înainte de a relua lectura la începutul unui nou capitol. Având în vedere cele peste patru mii de pagini în total ale *Căutării*, trebuie să existe o marjă. Face asta fără nici o strângere de inimă, sigură că până şi Marcel, dacă ar mai citi astăzi cartea, ar găsi-o uneori prea lungă.

Având în vedere vârsta medie a clientelor fidele de la Cindy Salon, nu este neobişnuit să mai moară câte una. Când află de asta, doamna Habib oftează, apoi scoate fişa clientei în cauză din micul ei turnichet, o rupe în patru bucăţi pe care le depune în coş (dacă le-ar arunca acolo i s-ar părea o lipsă de respect). Vestea se răspândeşte în salon, şi atmosfera este cam apăsătoare timp de două-trei ore înainte ca viaţa să-şi reia cursul normal. În cazul doamnei Da Silva, pentru că era cea mai veche clientă, Jacqueline a

ținut să meargă la înmormântare. Cum se oprise la salon în drumul ei spre ceremonie, s-a putut constata că scosese la înaintare toată recuzita: mantilă din dantelă de Calais, rochie de catifea neagră împodobită cu un pandantiv reprezentând Fecioara şi Pruncul, ochelari negri în stil Jackie O. Nu ar fi fost mai elegantă de atât nici la înmormântarea unei infante din Portugalia.

Claudie Hansen intră pe primele măsuri din *Coup de soleil* de Richard Cocciante. Clara o întâmpină. Doamna Habib, invitată la o nuntă, şi-a luat liber sâmbătă. Patrick este acolo. Nolwenn, ocupată să îndrepte părul doamnei Rinaldi, nici măcar nu ridică capul.

Este mai relaxată decât la vizita precedentă, dar arată mai puțin bine. De parcă trecerea timpului nu a învățat-o să fie femeie. Părul ei lipsit de formă arată ca nişte căpătâie de sfoară care cad de fiecare parte a feței, făcând-o să pară imensă. Este machiată, dar nu aşa cum ar trebui, claviculele îi ies în evidență, iar balerinii îi accentuează lungimea labelor picioarelor. Privind-o, nu vezi o femeie, ci o ființă pe care dezacordul dintre cele două sexe ale ei o epuizează. Şi totuşi, acel zâmbet…

După şamponare, Clara îi cere părerea lui Patrick, care îi răspunde fără să se întrerupă din coafarea doamnei Castaneda, cu peria şi uscătorul:

— Aş face nişte şuvițe şi, ca să ascund puțin fruntea, un breton fin. Apoi, coafat din perie, şi dacă tot e prea plat, de ce nu o uşoară ondulație, dar nu înțepenită, ceva discret, cum i-am făcut sâmbăta trecută lui Anne-Gaëlle.

Cam asta avea în cap şi Clara. Îi vorbeşte despre asta lui Claudie, care se uită la ea în oglindă, punctând fiecare dintre propozițiile ei cu *De acord*… *De acord*… Totul îi convine. Şi nimic nu este mai important decât asta, spune privirea ei. Ceea ce contează este să fii acolo. Se instalează comod în scaun, îşi încrucişează picioarele uriaşe şi nu se

mai mişcă. Roch Voisine a preluat locul lui Richard Cocciante.

Nu am vrut să cred
Că într-o zi iubirea ta
Va face cale-ntoarsă.[20]

— O, nu se poate! spune ea, înălţându-se în scaun. Citiţi asta?

Este vorba despre *În umbra fetelor în floare,* pe care Clara o pusese pe raft când s-a întors de la masa de prânz.

— Cartea asta mi-a salvat viaţa! spune Claudie, apucând cartea.

Gura Clarei schiţează un zâmbet copilăresc. Dacă ar avea ochii la spate, ar vedea-o pe Nolwenn, surprinsă de acest schimb neobişnuit de cuvinte, cum ridică încet capul.

Claudie întoarce cartea, parcurge coperta din spate, o întoarce din nou.

— Minunea asta! Unde aţi ajuns?

— La început. Când se joacă cu Gilberte.

— În grădina Champs-Élysées.

— Exact.

Clara pare să ezite, apoi se apropie şi şopteşte:

— În plus, la un moment dat, nu sunt sigură că am înţeles. Se joacă de-a v-aţi-ascunselea cu Gilberte, cade peste ea şi, cum să spun...

— Simte plăcerea! Absolut!

Vocile tac în jurul lor. Patrick chicoteşte. Pare că până şi Roch Voisine cântă mai puţin tare.

---

[20] *J'ai pas voulu croire/ Qu'un jour ton amour/ Ferait demi-tour* („Avant de partir", text Yves Decary, muzica Germain Gauthier © RV International Éditions/Éditions Bloc Notes/ Peermusic France).

Claudie aşteaptă ca zgomotul să înceapă din nou şi să spună:

— *În căutarea timpului pierdut* este o carte foarte organică. Vorbeşte mult despre corp, despre piele. Proust descrie hainele cu atâta precizie ca să simţim corpurile de dedesubt. Corpuri muncite de dorinţă. De aceea personajele lui au adesea obrajii roşii.

Clara încremeneşte, surprinsă de ceea ce aude din gura unei şoferiţe de autobuz şcolar, care continuă:

— Se duce la Balbec, o să vedeţi, acestea sunt pagini minunate... Este prima, sau aţi citit şi altele?

— Am mai citit *Swann* înainte. Dar dumneavoastră?

— O, am citit toată *Căutarea* de multe ori! Şi recitesc fragmente în mod regulat. Proust chiar mi-a salvat viaţa, este perfect adevărat. Vă voi povesti într-o zi.

Încet, de parcă valul acestei fericite surprize încă mai trecea prin ea, a pus cartea acolo de unde o luase. Apoi se aşază comod în scaun, o priveşte atent pe Clara în oglindă şi spune:

— Îmi dădusem eu bine seama că nu eraţi ca restul.

Cu Proust, are impresia că vede totul. Inevitabil, din moment ce îi arată lumea vizibilă în detaliile ei infinite, şi o alta, în spate, ascunsă, dar vastă şi puternică, care îşi impune legea, voinţa ei asupra celei dintâi: realitatea psihică, psihologică a fiinţelor. Şi asta nu este tot. Iniţiind-o în principiul memoriei involuntare, de parcă i-ar fi pus mâinile pe umeri şi ar fi făcut-o să se întoarcă uşor, i-a îmbogăţit punctul de vedere, adăugând o dimensiune pe care ea o ignorase până atunci, aceea a timpului. Trecutul, apărând brusc în prezent, nu se prelungeşte acolo? Amintirea nu are mai multă realitate decât episodul pe care îl povesteşte? De ce se pare că pe măsură ce îmbătrânim ne amintim din ce în ce mai bine?

Ce cadou. Se gândeşte într-o dimineaţă când o aude pe Nolwenn vorbind cu o clientă despre *Les Marseillais à Dubaï*[21]. Timpul petrecut citind Proust este timp câştigat, furat de inteligenţă şi nu *de la* ea.

— Clara, aş vrea să discutăm.

— E totul în regulă, Jacqueline?

— Da, da, doar că... E vorba despre doamna Lopez. Tocmai a sunat să facă o programare şi a cerut să fie coafată de Nolwenn.

— Nolwenn? Dar eu o coafez pe doamnă Lopez.

— Despre asta e vorba. Cred că nu a fost mulţumită ultima dată.

— I-am făcut acelaşi lucru ca de obicei şi ultima dată.

— Nu are legătură cu coafura. Ultima dată, te-am auzit spunându-i povestea unui tip care bea un ceai care îl trimite înapoi în trecutul său.

— O, da, nu, i-am spus povestea micuţei madlene a lui Proust. Ea nu o ştia.

— Îl citeşti pe Proust?

— Da, mă rog, atunci citeam *Swann*. Acum, *La umbra fetelor în floare*.

— Dar de ce?

— *De ce?*

— Te pregăteşti pentru un examen?

— Nu, este doar de plăcere. L-aţi citit?

— Da, de fapt, nu, dar este exact ca şi cum l-aş fi citit.

— Ar trebui, sunt sigur că v-ar plăcea.

— Cu siguranţă. Până una-alta, cred că asta i-a displăcut doamnei Lopez. Mi-am dat seama după figură că nu se simţea în largul ei. Ar trebui să nu le vorbeşti despre asta clientelor, probabil le creează complexe.

---

[21] *Marsiliezii în Dubai*, un reality-show TV.

— Am vorbit despre asta cu Claudie şi nu i-a creat complexe, ba chiar mi-a propus să vin la ea acasă să vorbim mai pe larg.

— Claudie?

— Hansen. Şoferița autobuzului şcolar. Spune că Proust i-a schimbat viața.

— Dar nu o vei coafa, nu?

— Nu, nu vă faceți griji. Nu mă duc acolo să fac asta şi, în plus, adoră să vină aici. Tot ce vom face este să vorbim despre Proust la un ceai.

Povestea lui Raymonde, continuare

M-am dus la magazie într-un moment în care ştiam că e plecat şi mi s-a confirmat că îşi petrecuse noaptea acolo. Găsise o pătură în garaj şi dormise pe ea. Iar seara, prin fereastra bucătăriei, l-am văzut întorcându-se. M-a durut că a dormit în magazie, dar de fiecare dată o vedeam din nou pe chinezoaică sărind într-un picior ca să-şi pună chiloții, şi asta mă făcea să nu cedez. La rândul lui, nici el nu încerca să vorbească cu mine, bănuia că nu sunt pregătită sufleteşte, iar timpul trecea aşa, eu, în casă, el, în magazie, fără să ne adresăm un cuvânt. Uneori, îl vedeam plecând sau întorcându-se. Când privirile ni se încrucişau, întorceam imediat capetele. Noaptea, îl auzeam intrând în casă. Se ducea la frigider şi se servea, lua brânză, şuncă, ca un şoricel. Sau căuta unelte în garaj. A trecut o lună, aş zice, şi într-o zi vine la mine. Ascultă, Raymonde, nu se mai poate, nu sunt câine, trebuie să mă primeşti înapoi. Cum mă gândisem mult la acest moment, aveam un răspuns pregătit. Vreau să te întorci cu o condiție. Să mă laşi mai întâi să fac un lucru. S-a aruncat la picioarele mele. Orice! mi-a spus el, strângându-mi picioarele atât de tare, încât

era cât pe ce să cad... O, nu am pierdut deloc timpul. A doua zi dimineață, vremea era frumoasă, îmi amintesc, am ieşit din casă la ora zece şi am plecat spre Saint-Marcel. Acolo, mă opresc în fața măcelăriei lui Blériot. Nu mă simțeam deloc în largul meu. Inima mi-era pe punctul de a exploda, abia mă țineam pe picioare. Mă uit înăuntru, văd că Bernard, măcelarul, este singur. Nici picior de client şi nici ucenicul nu era acolo. Este o şansă pe care nu trebuie să o ratez, îmi zic în sinea mea, şi intru. Bernard mă întâmpină: Ah, Raymonde, ai picat la fix, am cap de vițel, o să-ți placă. Cum nu-i răspund nimic, mă întreabă dacă s-a întâmplat ceva. Da, da, pur şi simplu vreau să te întreb ceva, care nu e uşor de întrebat. El a spus: Iote-te la ea, aşezându-şi mâinile bine depărtate pe blatul de lucru. Dă-i drumul. Îl privesc drept în ochi şi încep: Bernard, ştii de cât timp ne cunoaştem? Întrebarea îl surprinde atât de tare, încât nu are nici o reacție. Treizeci şi şapte de ani, zic eu. După treizeci şi şapte de ani de când cunoşti pe cineva, ai încredere în el, nu? El întoarce capul într-o parte fără să-şi ia ochii de la mine. Raymonde, mă îngrijorezi, ce se întâmplă? Aşa că îmi iau inima în dinți şi încep: Se întâmplă că mi-ar plăcea să petrec o noapte cu tine. Doar o noapte. După care, promit, nu-ți voi mai cere nimic.

Proust nu e greu, e diferit.

Dar, sigur, ar putea totuşi să aibă mai multe alineate.

Între timp, între călătoria cu autobuzul, pauza de prânz şi ora de culcare, îşi citeşte cele treizeci de pagini în fiecare zi. Proust nu este Harlan Coben şi, având în vedere ritmul de lectură pe care îl impune, putem vorbi de o performanță, mai ales pentru o persoană activă.

— Cred că mă duc să mă întind.

— Ce s-a întâmplat? o întreabă mama.

— De la ceva ce ai mâncat? întreabă şi tata.

— Sunt indispusă, spune ea, masându-se pe burtă.
— Eşti un pic schimbată la faţă.
— Nu vii la o plimbare?
— Nu, tată, trebuie să mă întind.
— Păcat, în sfârşit e vreme frumoasă.
— Yves, nu insista. Ştii foarte bine că ea a avut întotdeauna cicluri dureroase.
— Mami...
— Trebuie să spui lucrurilor pe nume.
— Totuşi erai bine azi-dimineaţă, spune JB.
— Tocmai mi-a venit.
— Vrei să ne întoarcem acasă?
— Nu, e în regulă, mă duc să mă întind. De ce să nu profitaţi de vremea bună de afară?

Odată ajunsă în cameră, îşi dă seama că a uitat esenţialul. Se întoarce în sufragerie, unde mama ei spune o poveste pe care a auzit-o de o sută de ori, aceea a unei foste colege de serviciu al cărei ciclu îi provoca atât de multă suferinţă, încât, pentru a acoperi durerea, se pişca de braţe până îşi făcea vânătăi. Clara şi-a luat geanta, făcând o mutră de om căscat. Întoarsă în dormitor, îndreaptă pernele, se aşază în pat, îşi ia sacoşa de unde scoate *La umbra fetelor în floare*. În clipa aceea, îi scapă un oftat lung de plăcere.

Avusese ciclul acum zece zile. Numai că nu-şi putea imagina să-şi mai asculte părinţii şi pe JB dezbătând avantajele carnetului de economii tip A în comparaţie cu asigurarea de viaţă, şi cu atât mai puţin să-i însoţească în timpul plimbării cu pas domol care va urma, în timp ce baronul de Charlus tocmai a apărut în *Căutare*, ca o muscă mare care aterizează pe un bulgăraş de mozzarella.

A observat deja, că, în ultima parte a călătoriei ei cu autobuzul, cea de după podul vechi, îi vin cele mai bune idei, cele mai pertinente, cele mai constructive – fără

îndoială pentru că creierul ei îşi dă seama că nu îi mai rămâne decât un scurt moment de libertate.

Nici în această dimineață nu se întâmplă altfel. Când autobuzul termină de traversat râul Saône, scoate ochii din carte şi îşi dă seama de asta: sensibilitatea la cuvinte, la precizia lor, la muzica lor, tot ceea ce caracterizează dragostea ei la prima vedere pentru această operă şi pentru autorul ei, a existat întotdeauna în ea. Aceste predispoziții ale ei pur şi simplu nu au avut obiect, ca un pământ rămas nedefrişat, până când ea nu a deschis această carte.

De altfel, nu este chiar aşa. Dacă te gândeşti bine, ea a dat peste această carte, dar ar fi putut la fel de bine să se îndrăgostească de şah, de cultivarea copacilor bonsai sau de crearea de parfumuri. Ceea ce preexista în ea era locul pentru o pasiune captivantă şi exigentă. Inteligentă.

Începutul lui *Guermantes*, care povesteşte mutarea familiei Proust într-un apartament care făcea parte din palatul Guermantes, este o lovitură neaşteptată. Ea nu mai voia să plece din celălalt, mai ales din bucătăria lui Françoise, se temea că povestea o va duce în altă parte. Citind aceste pagini, s-a întâmplat ceva puțin magic care, pentru prima dată, a făcut-o să creadă că romanele ar putea fi mai bune decât viața.

— Nu mă încadram în nici o categorie. Toată lumea se încadra, am încercat şi eu, dar n-a mers, mi se părea că sunt o mâță căreia i se cere să rezolve o ecuație cu două necunoscute. Am ajuns să mă urăsc, şi apoi m-am simțit epuizată. Este obositor să nu poți fi cine eşti. Am scris o scrisoare în care explicam toate acestea, am înghițit un tub de Lexomil cu Cointreau, m-am întins pe pat şi am adormit. Dar mama mea, cu care vorbisem dimineața, bănuise ceva. Deşi locuia la şase sute de kilometri depărtare, a trimis echipajul de pompieri să-mi spargă uşa şi m-am trezit la spital, foarte nemulțumită că sunt încă în viață. O fostă

iubită m-a vizitat acolo. Nu mai eram împreună, dar încă ne vedeam. Era librăreasă în Yonne, acolo de unde era Colette, şi de ani de zile mă cicălea să-l citesc pe Proust. De data asta adusese un exemplar din *Swann*. Îmi amintesc că pe copertă era o acuarelă destul de urâtă cu un cap de băieţel, o ceaşcă de ceai şi madlene. Am deschis cartea într-o dimineaţă, o frumoasă dimineaţă de toamnă în parcul spitalului, şi a fost o încântare. Totul mi-a vorbit imediat. Acea delicateţe, acel simţ al frumosului. Acel om pe care fragilitatea sa l-a forţat să trăiască în izolare, care a dedicat pagini întregi momentelor când adormea sau descrierii unui tufiş de păducel. El avea la fel de puţin loc în lume ca şi mine. Nu mai eram singură. Eram salvată.

Casa lui Claudie seamănă cu ea. Din lemn, la un singur nivel, dă senzaţia că nu a fost făcută deodată, ci în timp şi puţin la întâmplare, cu încăperile ei aşezate acolo unde nu te-ai fi aşteptat (va mărturisi mai târziu că ea a construit o bună parte din ea). Camere largi, prin care era plăcut să treci şi să locuieşti, cu canapele, fotolii şi perne din belşug. De asemenea, pisici care, spre deosebire de altele, se lasă mângâiate şi chiar răspund atunci când li se vorbeşte. În aer, miros de portocale şi cedru, la ferestre, perdele galbene, ai putea la fel de bine să fii într-un canion de la marginea Los Angelesului la începutul anilor şaptezeci.

Aşezată între două perne mari acoperite cu ţesătură din caşmir brodat, cu picioarele îndoite sub ea, Claudie radiază într-un pulover mare cu romburi, care arată ca o rochie scurtă. Clara a înţeles că, pentru ea, problema seducţiei nu se pune – să-şi spună că este femeie pare să fie suficient pentru starea ei de bine. Un câine mic de rasă nedefinită, cu o problemă la un ochi, stă ghemuit lângă ea. Cu capul aşezat pe labele din faţă, priveşte în gol în timp ce aşteaptă să-l ia somnul.

— Cu cât îl citeşti mai mult, cu atât îţi place mai mult, ai observat?

— Aşa este, spune Clara. Pentru că înaintăm în ritmul nostru. La început, păţim aşa, *Nu înţeleg, această propoziţie ar fi trebuit să se oprească şi totuşi continuă*, dar asta se întâmplă pentru că am citit-o prea repede, e o greşeală. Trebuie să ai răbdare, să faci pauze. Acum, când îl citesc, am impresia că îl aud vorbind cu mine.

— O adevărată proustiană... Şi umorul lui, ai observat cât de amuzant este?

— Da! Este foarte vizual, suntem într-adevăr într-un film uneori. Când coboară din trăsură pentru că a văzut o fată pe trotuar şi dă peste doamna Verdurin, care crede că a venit în fugă după ea.

— E extraordinar! O să vezi, e din ce în ce mai amuzant. Ai început *Guermantes*?

— Da, am citit începutul, care mi-a plăcut, dar m-am oprit să recitesc *O iubire a lui Swann*. Nu ştiu de ce am avut iar chef de ea.

— Aşa se întâmplă cu o mare carte. Simţim adesea nevoia să ne întoarcem. Fără îndoială, pentru a fi siguri că nu am ratat nimic. În orice caz, o să te bucuri de *Guermantes*, e plin de scene de salon comice.

Ca şi cum ar fi reacţionat la acea ultimă remarcă, căţelul ridică scheunând capul, se dă jos de pe canapea şi începe să alerge. Clara se întoarce şi îl vede ţopăind de bucurie în jurul unei femei care tocmai a intrat în cameră. La vreo şaizeci de ani, ochelari rotunzi, păr cărunt, în dezordine.

— Clara, ţi-o prezint pe Michèle, spune Claudie, dându-şi jos picioarele. Soţia mea. Nu cred că v-aţi cunoscut.

E adevărat, Claude avea o soţie. Clara lăsase aceste informaţii deoparte, presupunând că s-au despărţit când Claudie s-a transformat...

— Ce drăguță sunteți, îi spune Michèle, atingându-i capul. Deci dumneavoastră sunteți coafeza care îl citeşte pe Marcel Proust? Va trebui să-mi explicați cum faceți asta. Eu nu am putut niciodată. Pentru mine este un somnifer instantaneu.

— Ea nu îl vede decât ca pe un scriitor monden, spune Claudie. Îi tot repet că nu este aşa...

— Ceea ce mă deranjează este că stătea la căldurică în patul lui, spunându-şi poveştile cu ducese, în vreme ce o întreagă generație era secerată prin tranşee.

— Era astmatic, abia de se putea târî din pat până jos! Şi nu mai vorbesc despre hipersensibilitatea lui. În sfârşit, Michèle, clinchetul unei linguri lovite de un pahar îl putea face să leşine, cum ai fi vrut să fie mobilizat? În schimb, a adus un serviciu omenirii scriind o capodoperă a literaturii universale.

Clara se uită la ele, când la una, când la alta, ca la tenis.

— Ar fi putut măcar să vorbească despre asta, a spus Michèle.

— Despre ce?

— Despre război. Şi condițiile de viață ale muncitorilor de atunci, ale copiilor care erau trimişi la fabrică.

— Război? Vorbeşte despre asta! În *Timpul regăsit.* Şi pentru condițiile de viață ale muncitorilor, îi ai pe Zola sau Louise Michel, care fac asta foarte bine. Acestea fiind spuse, cred că, dacă Proust ar fi fost sărac, nu ar fi scris o carte cu totul diferită. Cred că ar fi observat aceeaşi meschinărie, aceeaşi ipocrizie.

— Are răspunsul la toate, îi spune Michèle Clarei, punându-i mâna pe umăr. Rămâneți la cină.

— Ştiu eu...

— Dar nu vă dau de ales. Am roşii şi brânză feta din piață, o sa fac o salată grecească. Şi veți gusta din pâinea care se face aici, la noi, o să vă placă, o să vedeți.

Ochii ei se fixează pentru scurt timp asupra soției sale şi, parcă liniştită că totul este la locul lui în această sufragerie, ca şi în viața ei, pleacă, cu câinele chior pe urmele ei.

Clara se întoarce spre Claudie, care se ridică de pe canapea.

— Am să-ți arăt ceva, haide.

O conduce în încăperea alăturată, un fel de anticamera ocupată doar de o bicicletă de damă, apoi în alta, o mică bibliotecă cu tavanul jos şi pereții acoperiți cu rafturi îndoite sub cărți, discuri vechi şi rânduri de CD-uri. Acestea din urmă o interesează.

— Mi-ai spus că acum reciteşti...?

— *O iubire a lui Swann.*

— *O iubire a lui Swann*, repetă Claudie, scoțând din rând cutia corespunzătoare.

Fără să adauge nimic, o aduce pe Clara înapoi în sufragerie, prin care doar trec. Ies printr-o uşă mică de sticlă şi se instalează pe o verandă din spatele casei de unde poți cuprinde cu privirea un teren în pantă, care îşi continuă drumul, pentru a se contopi într-o ceață din care se zăresc doar câteva acoperişuri de țiglă ghemuite în jurul unei clopotnițe. Claudie îşi părăseşte invitata pentru câteva clipe, se întoarce cu două sticle de Heineken şi un CD-player ca un galet mare, plat şi rotunjit la colțuri. Îi dă berea Clarei, îşi aprinde o țigară şi introduce CD-ul în aparat. Apoi se afundă într-un scaun de răchită, îşi pune picioarele pe un mic parapet în fața ei şi aşteaptă, privind peisajul.

Aşadar, în acest colț pierdut din Saône-et-Loire, sub un cer trandafiriu şi pe fundalul cântecului unei mierle deosebit de gureşe, se ridică vocea lui André Dussollier, frumoasa voce caldă şi prietenoasă a lui André Dussollier:

— Doctorul Cottard nu ştia niciodată foarte bine pe ce ton trebuie să răspundă cuiva, sau dacă interlocutorul lui vrea să râdă sau este serios...[22]

În cadă, dă peste următoarea frază pe care trebuie să o recitească de cinci ori înainte de a o înțelege:

Era de-ajuns pentru a trezi în el vechea nelinişte, lamentabile şi contradictorie excrescență a iubirii sale şi care îl îndepărta pe Swann de ceea ce era ea ca nevoie de a atinge un scop (sentimentul real pe care acea tânără femeie îl avea pentru el, dorința ascunsă a zilelor ei, taina inimii ei), căci între Swann şi cea pe care el o iubea, această nelinişte interpunea o mare grămadă potrivnică de bănuieli anterioare, avându-şi cauza în Odette, sau poate în altă femeie ce o precedase pe Odette şi care nu îi mai îngăduiau amantului îmbătrânit să-şi cunoască iubita de astăzi decât prin mijlocirea fantomei vechi şi colective a „femeii ce-i trezea gelozia" în care îşi întruchipase în mod arbitrar noua sa iubire.[23]

Ceea ce înseamnă că Swann simte o gelozie nejustificată pentru noua sa cucerire, pentru că era gelos pe alte femei, în special pe Odette, înaintea ei.

Odată ce o înțelege, i se pare incredibil de clară. Ba chiar i se pare că ar fi imposibil să o spună, atât de bine, atât de *exact*, în alt fel.

A început prin a-şi spune că Nolwenn avea, în purtările ei, ceva asemănător cu Françoise din roman. Apoi, doamna Habib i-a apărut ca un personaj ieşit din carte, cu accesele ei de snobism, cu ticurile ei de limbaj şi gesturi, cu privirea ei de broască melancolică. În cele din urmă, înțelege: această carte este atât de vastă, abordează atât de multe

---

[22] *Swann.*, II, *O iubire a lui Swann*, p. 200.

[23] *La umbra fetelor în floare*. I, *În jurul doamnei Swann*, p. 100.

probleme, încât este aproape imposibil când o citeşti să vezi lumea altfel decât prin prisma ei. Cel mai mic lucru devine proustian. Un ciorchine de glicine, violetul florilor pe verdele frunzelor ei. Praful suspendat într-un fascicul de lumină traversând o cameră întunecată. Şi Annick, mama ei, care, de fiecare dată când este fotografiată, întoarce uşor capul şi deschide gura de parcă altcineva, şi nu fotograful o strigă în acelaşi timp. Asta este proustian, cu adevărat proustian.

O citeşte înainte de a adormi şi, adeseori, ceea ce vede când închide ochii sunt flori. Condurul-doamnei în soarele strălucitor, gard viu de păducel cu parfum de migdale, flori de măr legănându-se sub o ploaie de primăvară. Şi liliac ca la intrarea în parcul lui Swann, buchete de violete înfipte în corsajul Odettei, trandafiri de Pennsylvania ca la Balbec, nu-mă-uita, maci, brebenoci. Culorile lor persistă şi impregnează începutul viselor ei care, supuse şi ele influenței lui Proust, nu au fost niciodată atât de creative, atât de vaste.

Acum îşi consemnează impresiile de lectură, aşa cum a sfătuit-o Claudie, într-un mic caiet roz:

În această carte, oamenii îşi petrec timpul pândindu-se unii pe alții. Swann o pândeşte pe Odette, Marcel o pândeşte pe Gilberte, Marcel o pândeşte pe ducesa de Guermantes.

Numele „Guermantes”, ca un balon care se sparge, şi atunci apare întregul Combray.

Se fac lucruri din alte motive decât credem.

Şi, de asemenea, propozițiile care au atins-o, dintr-un motiv sau altul:

Sufla un vânt umed, blând.

Îşi dădea seama că nici calităţile Odettei nu justificau faptul că acordă atâta preţ clipelor petrecute lângă ea.[24]

Un eveniment pe care îl dorim neproducându-se niciodată aşa cum l-am gândit, în lipsa avantajelor pe care credeam că ne putem bizui, se înfăţişează altele, pe care nu le nădăjduiam, şi totul se compensează.[25]

Înţelepciunea nu o primim, trebuie să o descoperim noi înşine după ce am străbătut un drum pe care nimeni nu îl poate face pentru noi, de care nimeni nu ne poate cruţa, căci înţelepciune este un punct de vedere asupra lucrurilor.[26]

Existenţa nu este interesantă decât în zilele când praful realităţilor este amestecat cu un nisip magic.

...când praful realităţilor este amestecat cu un nisip magic.[27]

Proust. Înainte, acest nume mitic era pentru ea ca acela al anumitor oraşe – Capri, Sankt-Petersburg... – unde părea de la sine înţeles că nu va pune piciorul niciodată.

Nu a stăpânit niciodată prea bine cuvintele, mai ales când este vorba să spună lucruri importante. Ştiind asta, a trebuit să se pregătească, poate chiar să repete singur la volanul Dusterului, la poalele clădirii, înainte de a intra – ea ghiceşte din trăsăturile chipului, din privire, din construcţia frazei, toate sunt neobişnuite. Totuşi, el nu reuşeşte să atenueze şocul anunţului. În primul rând pentru că momentul este prost ales. O zi de luni după Paşte însorită după douăzeci de zile de ploaie. Clara are o singura dorinţă,

---

[24] *Swann*, II, *O iubire a lui Swann*, p. 231.

[25] *La umbra fetelor în floare*. II, *Nume de ţinuturi: Ţinutul*, p. 386.

[26] *Ibid.*, p. 390.

[27] *Ibid.*, p. 391.

să scape de ce i-a mai rămas de călcat, ca să o şteargă la sora ei, pe terasa ei grandioasă, să continue să citească *Guermantes*.

Anunțul aşadar:

— Clara, am ceva neplăcut să-ți spun. Ştii, am cunoscut pe cineva şi vreau să-i fiu alături o vreme.

Apoi, o privire spre buzunarul blugilor din care răsună insuportabilul intro de la *The Final Countdown*, pe care şi-l făcuse recent ton de apel al mobilului, după ce l-a auzit la un recent Monster Jam. Se simte o şovăială, pare că ezită să preia apelul.

— Vrei să...? întreabă Clara.

— Nu, o să lase un mesaj.

— Nu, am vrut să spun: vrei să ne despărțim?

— Ah. Da, de fapt.

Este catastrofal, le e greu să se înțeleagă, să priceapă ce îşi spun, ca şi cum, de fapt, le-a fost întotdeauna greu să facă asta.

El aşteaptă să fie iar linişte, apoi spune:

— Te voi iubi mereu, să ştii că vreau doar să continui drumul mai departe cu altcineva.

Tipic genul de frază pe care a trebuit să o exerseze pentru a o spune, poate chiar i-a fost suflată de cea cu care vrea să continue drumul (*Spune-i că o vei iubi mereu, va fi mai uşor să înghită pilula*).

Clara îşi încrucişează brațele, ridică o mână, pe care şi-o pune pe gât. JB o întreabă dacă e bine.

— Da, sunt doar... Sunt surprinsă.

— Nu mai facem dragoste deloc.

Era sigură că va vorbi despre asta.

— Am numărat, a adăugat el, au trecut zece luni. Zece luni, îți dai seama?

— Ştiu.

— Eu am douăzeci şi cinci de ani, iar tu douăzeci şi trei.

— Ştiu.

Parcă ar asista la lansarea unei rachete. Evident, ceva se întâmplă, totul bubuie şi se aprinde, dar ea nu se mişcă, rămâne întreagă, nu simte nimic altceva decât, poate, puţină căldură. Nu-i vine să plângă, să apuce primul obiect aflat la îndemână pentru a i-l arunca lui JB în faţă, nu simte nici măcar nevoia să se aşeze. Prin cap îi trece ideea că el ar fi putut aştepta seara asta pentru a vorbi cu ea (nu va putea citi *Guermantes* acum), apoi ridică privirea spre el şi, pe tonul curios, dar lipsit de pasiune, al cuiva care cere amănunte chelnerului despre compoziţia salatei pescăreşti, întreabă:

— Cine e?

El nu are nici o intenţie să dezvăluie această informaţie şi, cum e o fire blândă, face un gest de refuz, închizând uşor ochii.

— Îmi poţi spune, insistă Clara, nu voi încerca să iau legătura cu ea. Mă cunoşti, nu-mi stă în fire. Doar că nu vreau să pic de fraieră dacă apare la salon.

— Nu, nu vine la salon. Se duce la Beaune.

— E din Beaune?

JB recunoaşte dând din cap.

— Acolo unde ai vorbit despre profesia ta. E profă acolo şi ai cunoscut-o când ai fost la copiii din clasa ei? Spune-mi doar dacă am dreptate, nu te voi mai întreba nimic altceva.

El nu răspunde, dar, după chipul lui îndurerat, îşi dă seama că are dreptate. Nu a ştiut niciodată să-şi ascundă emoţiile.

Isabelle Audoin. Aşa o cheamă. Nu JB i-a spus numele, de altfel nu l-a mai văzut de când i-a dat vestea, plecase în aceeaşi după-amiază, plănuise totul dinainte. Ea a găsit-o, singură, pe internet, după o căutare de aproximativ şase minute (pornirea computerului a durat mai mult decât căutarea în sine). Şi-a amintit că el fusese să vorbească la

un liceu cu profil viticol din Beaune. În Beaune nu există decât un singur astfel de liceu, unde predau vreo zece profesori, dintre care sunt doar două femei. Numele lor apar pe site-ul instituției, deasupra fotografiilor făcute în mijlocul podgoriei. Catherine Cucq, înaltă, slabă, aparent sănătoasă tun (tipul de persoană care merge în pelerinaj la Santiago di Compostela), dar la vreo cincizeci de ani, părul scurt, numai piele şi os. Nu genul lui JB, spre deosebire de Isabelle Audoin care, mult mai tânără, are o structură osoasă perfectă, aşa cum ar spune Patrick, o tipă care adoră activitățile în aer liber şi se pricepe la copii. Este ea, fără nici o îndoială. Are acelaşi tip de frumusețe ca a Clarei, dar mai dinamică, mai puțin romantică. Şi apoi fotografia ei este nedatată, imposibil de ştiut când a fost făcută, dar există o expresie victorioasă care ar putea însemna cu uşurință *Trăiesc o poveste de dragoste cu un pompier frumos precum Flynn Rider, nu am făcut niciodată dragoste atât de mult, şi rareori m-am simțit atât de împlinită.*

Este o perioadă a încercărilor, a evenimentelor cam nebuneşti. În aceeaşi săptămână, la un capăt şi la celălalt, plecarea lui JB, şi a doamnei Bach. Doamna Bach este o femeie înaltă ca un copac, cu părul lung şi cenuşiu şi ochelari care îi fac ochi de muscă. A fost clientă a salonului în trecut (perioada Audrey), înainte să fie văzută mai puțin, ceea ce nu a surprins pe nimeni, se simțise deja un declin. Într-o zi, s-a aflat că era la Myosotis, un azil de bătrâni din regiune, doamna Habib i-a scos fişa din micul turnichet, aşa cum o făcea pentru clienții morți, şi obrajii ei căzuți, care o luaseră în jos precum ceara de la o lumânare, au fost dați uitării.

Până azi-dimineață. La scurt timp după deschidere, Lorraine tocmai se cocoțase pe scaunul ei, doamna Bach putea fi văzută pe trotuar, postându-se în fața vitrinei de la

Cindy Salon, cu privirea rătăcită. Nolwenn a fost cea care, ridicând ochii din telefonul mobil, a observat-o prima.

— Oh, ce porcărie.

Oh, ce porcărie, pentru că doamna Bach purta un tricou gri imprimat cu triunghiul verde de la Leroy Merlin şi, mai jos, nimic. Nici rochie, nici pantaloni, nici colanţi sau chiloţi. Privind-o, înţelegeai: îşi părăsise patul de la Myosotis, fără să mai apuce să se îmbrace – probabil nici nu-i dăduse prin cap –, şi venise până aici.

Pe trotuar, doamna Habib i-a dat un halat. S-a întors cu ea şi a instalat-o în fundul salonului, în scaunul lui Nolwenn. Doamna Bach nu părea să fi auzit întrebările puse şi, de asemenea, părea să nu-şi dea seama că ţine în mână un pahar cu apă. Se uita la femeile care se agitau în jurul ei, cu un strop de uimire în privire.

Cum a ajuns ea până la salon? Ce feste i-a jucat subconştientul? Poate că era o simplă greşeală: creierul ei, ştergând brusc un anumit număr de ani, o făcuse să se trezească în dimineaţa unei zile în care avea programare la coafor.

Doamna Habib a contactat azilul de bătrâni, care a confirmat că *iese* din ce în ce mai des. În timp ce îl aştepta pe şoferul lor, Jacqueline a întrebat-o pe doamna Bach dacă vrea să se ocupe de părul ei. Neprimind nici un răspuns, ea a decis să o spele pe cap. Şi, din moment ce nici Nolwenn, nici Clara nu erau disponibile, şi-a scos brăţările, şi-a suflecat mânecile bluzei ei de satin crem şi s-a apucat chiar ea să o şamponeze.

Inevitabil, îl uită puţin pe Proust. JB şi Isabelle Audoin îi ocupă mintea, inclusiv în timpul călătoriilor cu autobuzul şi, timp de câteva săptămâni, cartea doarme pe fundul sacoşei. Apoi, mulţumită unei după-amiezi de duminică, când ar fi trebuit să se întâlnească cu părinţii ei la expoziţia Lavoirs de Bourgogne de la Muzeul de Fotografie, se hotărăşte să

rămână acasă, unde redeschide *Guermantes*, iar Marcel își face din nou apariția. Inteligența lui luminoasă, finețea revin, se întreabă cum s-a putut descurca fără el și începe să citească cu aviditate. Aceste pagini au o putere consolatoare echivalentă sau chiar superioară celei a soarelui sau a ciocolatei, și ea parcurge o sută cincizeci de pagini în trei zile.

Nu i se spune niciodată cuiva care a fost părăsit fără avertisment după trei ani și jumătate de conviețuire *Ar trebui să citești Guermantes.* De obicei va fi sfătuit să se înscrie la o sală de sport sau să-și ia o pisică, dar aceasta este o greșeală. Greșeala nu e să se înscrie la o sală de sport sau să-și ia o pisică, ci să-l lase pe Proust deoparte. Deși nu a scris explicit un ghid de supraviețuire în fața despărțirilor dureroase, Marcel nu are egal în a-și îmbărbăta cititorul părăsit. În primul rând, făcându-l mai inteligent, ceea ce nu-i de ici, de colea, și, de asemenea, făcându-l să înțeleagă că dragostea nu există, că este doar o creație a creierului nostru ca răspuns la frustrarea noastră existențială, la groaza noastră de abandon, că persoana pe care credem că o iubim nu are nimic de-a face cu cine este ea cu adevărat, că o dorim pentru că ne scapă, dar că, odată ce o avem, nu înțelegem nici măcar ce ne-a făcut să o dorim, că oricum suntem inevitabil singuri, și că, prin urmare, în dragoste, nu facem altceva decât să suportăm calvarul sau să ne plictisim de moarte.

Orice tentație de a regreta cuplul format cu JB, care ar putea apărea, este spulberată înainte să prindă contur, la fel de eficient cum sunt navele Imperiului Galactic la sfârșitul filmului *Războiul stelelor – Întoarcerea lui Jedi*. Și atunci când, în ciuda tuturor, în ciuda lui Proust, un acces de nostalgie reușește să-și croiască drum în inima ei, îi este suficient să-și amintească ultimele zece luni ale relației lor petrecute fără să se atingă – corpul înalt și palid al lui JB de

care, atunci, avea la fel de mult chef cum are un vegetarian de tocană de picioare de porc şi stomac de oaie –, sau chiar visul pe care îl avea în acea perioadă de a merge singură într-un loc retras, pentru a putea citi fără zgomotul de fond al unei console de jocuri şi fără să fie întreruptă de întrebări despre ora următoarei mese sau despre meniu.

Până la urmă, cei mai insuportabili – acesta este deseori cazul în timpul unor încercări personale majore – sunt ceilalţi. Mama ei, de exemplu, pe care plecarea lui JB o afectează exagerat, ca şi cum de fapt Clara ar fi fost cea care l-a părăsit pe el. A petrecut câteva săptămâni într-o stare aproape de panică şi i-a trimis mesaje complet aberante Clarei, începând de obicei cu *M-am gândit bine. M-am gândit bine, ar trebui să-i scrii o scrisoare în care să-i spui că: 1/ în viaţă, toţi avem dreptul la o a doua şansă (foarte important) şi că: 2/ dacă este de acord, ţi-ar plăcea să-l revezi pentru a vorbi despre asta cu seninătate...* Va urma o stare de stupoare care crezi că se vindecă printr-o cură cu magneziu, dar care va trece abia mai târziu, în timpul unei plimbări, organizate de clubul ei de drumeţii între Millau şi Cheile Tarnului, în timpul căreia Annick se va debarasa de proiectul ei de a-l avea pe JB drept ginere la fel de simplu ca de o coajă de portocală.

Şi, bineînţeles, doamna Habib, căreia Clara nu-i spune un cuvânt despre ce s-a întâmplat timp de mai multe săptămâni înainte de a-i scăpa porumbelul din gură, într-o seară în care cele două închid salonul. Captivată de povestea ei, cu buzele tremurând de emoţie, Jacqueline o ascultă, devorând-o cu ochii ei mari trişti. Este clar că îi trezeşte o amintire personală, că o face să retrăiască una sau mai multe despărţiri trecute. *Dar ce o să faci acum?* se bâlbâie, de parcă Clara i-ar fi spus că a pierdut totul într-un incendiu, înainte de a-şi aprinde o ţigară şi de a scăpa, cu

un oftat de femeie beată: *Nu, pe bune, ar trebui să le tăiem sula...*

Într-o seară totuşi, o durere persistă în timp ce îşi proiectează în interior filmul a ceea ce s-a întâmplat fără ştirea ei la liceul viticol din Beaune. Prima privire, primele cuvinte pe care JB şi Isabelle Audoin le-au schimbat odată ce au înțeles că lucrurile iau o altă întorsătură decât cea profesională. Unde s-a întâmplat? În clasa ei, după ore? În Duster? La prima, sau la a doua vizită a lui JB? Cunoscându-l, Clara ştie gesturile pe care le-a făcut, încetineala dinaintea precipitării, vocea care i se modifică, ea îi cunoaşte gustul, mirosurile, ale gurii, ale trupului. A sărutat el oare tălpile picioarelor Isabellei Audoin aşa cum îi plăcea să facă cu Clara? A cuprins el oare cu buzele degetul ei mare de la picior?

Se ridică, se duce în baie să ia jumătate de Lexomil şi se întoarce în pat.

Cum este posibil să simtă lipsa unui om pe care, atunci când era acolo, îl percepea ca pe o povară? Să sufere că nu îl mai are, când de fapt nu şi l-a mai dorit? Mai precis, ce regretă ea? Cea mai mare dorință a ei nu este totuşi să-l recâştige...

Iubirea este altceva decât iubirea. Iar dispariția ei altceva decât dispariția ei. Cu ochii în tavan, se relaxează în timp ce şi-l imaginează pe Proust rostind aceste cuvinte. *Trebuie să vezi partea bună a lucrurilor*, îl aude adăugând. *Acum ai patul doar pentru tine*. Îşi spune că, dacă se ridică, îl va vedea, stând în fotoliul din celălalt capăt al camerei, cu capul sprijinit în mână ca în celebra fotografie, şi abia îndrăzneşte să clipească.

A doua zi, nimic, nici durere persistentă, nici fantomă proustiană.

Prin urmare, părinții ei se numesc Annick şi Yves. *Annives şi Yck*, le spunea unchiul Jacques, când ea era mică. Era fratele farsor şi discret al lui Annick, iar această manieră de adresare o amuzase întotdeauna pe Clara, care o considerase mult timp o culme a umorului şi a deriziunii. Annick şi Yves încă zâmbesc cu tandrețe despre asta, dar lui JB nu i se părea deloc amuzant. *Annives şi Yck*, nu, sincer, nu înțelegea de ce îi făcea să râdă.

Glumița aceasta îi revine în minte acum, când el a plecat, aşa cum s-ar ridica la suprafață o bucată de lemn pe care ea nu ar mai avea motiv să o mențină pe fundul apei. Este clar că, departe de a fi nesemnificativ, asta spune efectiv în ce măsură, în fond, sensibilitățile lor difereau, nu se întâlneau.

Este la librărie, unde comandă *Prizoniera*. Nu a terminat *Sodoma şi Gomora*, dar vrea să fie pregătită.

— Citiți toate volumele din *Căutare*?

Îi place mult librarul. Îi aminteşte de Ned Flanders, vecinul lui Homer din *Familia Simpson*, are aceeaşi latură naturală, liniştitoare. Sigur, mai atrăgător decât cel original, un Flanders francez, care ar ține o librărie cu portrete alb-negru ale lui Beckett, Faulkner şi Le Clézio.

— Da, de la început.

— Pentru studii, sau...?

— Nu, pentru mine. Pentru plăcerea mea.

El afişează o mină admirativă.

— Nu cunosc mulți tineri care să o citească de plăcere. Inevitabil, cu toate videoclipurile lor de pe TikTok, nu se mai pot concentra mai mult de cinci secunde...

Bate pe tastatura computerului, cu gândul în altă parte.

— E sigur că nu-l întrece nimeni. Mai mult, în materie de literatură, întreg secolul XX este de neîntrecut. Când îi ai pe Céline, pe Colette...

Clara zâmbeşte relaxată.

— Este amuzant că scriitoarele astea au semnat cu prenumele.

I se pare că aude pe cineva suflându-şi nasul în spatele ei. O femeie izbucnise în râs. Este o clientă care aşteaptă, iar Clara, dacă s-ar întoarce, i-ar vedea ochelarii cu lentile groase, claia de păr ca o mătură cu breton şi expresia lacomă a persoanei care este încântată în avans de ideea că va povesti ce urma să audă.

Flanders se opreşte, se apleacă spre Clara şi îi spune:

— Prenumele lui Céline este Louis-Ferdinand.

Clara simte atunci că roşeşte cum nu i s-a mai întâmplat din liceu.

— Dar asta nu contează, se grăbeşte librarul să dezamorseze situația, înainte de a anunța, privindu-şi computerul de parcă ar fi vorbit cu el: Vă trimitem un mic SMS, ca de obicei, când îl primim?

Lorraine a găsit un psihanalist. Marc Vauzelle, la Dijon. Nu lucrează cu asigurările de sănătate, dar îşi adaptează tariful la resursele pacienților săi. Iar prima şedință este gratuită. S-a întâmplat ieri, iar în dimineața de azi, Lorraine doar despre asta vorbeşte. Sedusă? Tulburată, mai degrabă. Şi vorbăreață. *El spune că amețelile mele sunt un mesaj codificat din subconştientul meu pe care îl vom descifra împreună*. Ea îi spune asta doamnei Habib care, mai nou, îşi punctează propozițiile cu câte un *Mmm* discret. *Cum nu ştiam ce să-i spun, el zice: Vorbiți-mi despre mama dumneavoastră. Îi răspund: Nu-mi dau seama care ar putea fi legătura ei cu amețelile mele. Spunând asta, văd chipul mamei, capul mic de pasăre pe care îl avea la final şi atunci* (îşi pune mâna pe antebrațul doamnei Habib) *încep să plâng, dar plâng, nu glumă, draga mea, nu mă mai puteam opri!*

Nu a citit niciodată atât de mult, mai ales seara – nu de puține ori stinge lumina la ora două, inclusiv în zilele

lucrătoare. Oare pentru că asta îi permite să uite că este singură? Sau, pur şi simplu, pentru că are mai mult timp pentru ea însăşi? Nu este mai puțin adevărat că personajele din această carte, Françoise, Guermantes, Charlus, îi devin aproape la fel de familiare ca oamenii pe care îi vede în fiecare zi. Şi că, uneori, când e obosită şi îi revin în minte anumite lucruri mărunte, o reflecție muşcătoare, o expresie de surpriză pe un chip, nu prea ştie dacă sunt amintiri personale sau literare.

E posibil ca totul în om să nu fie decât minciună, ipocrizie, mediocritate? Ca viața să nu fie decât o comedie a aparențelor, doar un pic mai plăcută decât un reflux gastric? Ca împlinirea să nu ajungă vreodată la înălțimea dorinței care o precedă? Ca singura mântuire posibilă, singura experiență posibilă a fericirii să se găsească în operele de artă?

Dimineață calmă la Cindy Salon. Clara tocmai a condus o clientă şi consultă agenda cu programări. Următoarea ei clientă este la unsprezece fără un sfert, are puțin timp până atunci. Ridică privirea şi cercetează salonul care, de la casă, se arată aproape pe toată lungimea lui. Doamna Habib, aplecată peste una dintre oglinzile din stânga, verifică dacă nu are ruj pe dinți. Nolwenn, şi ea între două programări, mătură în jurul scaunului ei, gândindu-se evident la altceva. Nostalgie difuzează *Il tape sur le bambous* de Philippe Lavil. Miroase a Shalimar, a fixativ Infinium şi a păr cald. Mica lume de la Cindy Salon. Clara o vede, o aude, *o simte*, şi atunci înțelege că nu îi mai este suficientă.

Volumele *Căutării timpului pierdut* pe care le-a citit până acum, în ordinea preferințelor:

1. *Guermantes*
2. *Swann*
3. *La umbra fetelor în floare*

4. *Sodoma şi Gomora*

Cât despre personaje:

1. Françoise
2. Charlus
3. Bunica
4. Swann şi ducesa de Guermantes, la egalitate

Ultimele reflecţii din caietul ei:

Deseori, în această carte, oamenii nu ştiu că sunt priviţi (Charlus, ducesa de Guermantes, bunica).

Sublim când vorbeşte cu bunica lui la telefon (e ca şi cum i-ar vorbi pe lumea cealaltă).

Carte senzuală şi generoasă ca un fruct, ca o piersică.

Şi aceste citate:

Trăsăturile feţei noastre nu sunt decât gesturi devenite, prin obişnuinţă, definitive.[28]

Adevărul nu are nevoie să fie spus pentru a fi arătat [...] poţi poate să-l afli mai sigur fără să aştepţi cuvintele şi fără chiar să ţii socoteală de ele, prin nenumărate semne exterioare, chiar prin anumite fenomene invizibile, asemănătoare, în lumea caracterelor, cu ceea ce sunt, în natură fizică, schimbările atmosferice.[29]

Trotuarul încă ud de ploaie, preschimbat de lumină într-un obiect lăcuit şi auriu.[30]

---

28 *La umbra fetelor în floare*, II, *Nume de ţinuturi: Ţinutul*, p. 427.

29 *Guermantes*, p. 631.

30 *Ibid.*, p. 57.

Reminiscența apare atunci când nici nu te-aştepți. De altfel, are şi un nume, vorbim despre episoade de *memorie involuntară*. Pe primul l-a trăit în timp ce auzea maşina de tuns iarba la cursul SVT, experiență de care şi-a amintit în autobuz, în urmă cu câteva luni, după ce a citit pasajul despre mica madlenă din *Swann*. Al doilea cade asupra ei la Marionnaud, unde a venit să cumpere Gentleman de la Givenchy pentru tatăl ei, de ziua lui de naştere, şi chiar atunci, lângă ea cineva încearcă cu Habit rouge, care vine să-i gâdile nările. Iar Habit rouge este apa de toaletă pe care, la sfatul unei vânzătoare care îi făcuse reclamă acestui *clasic atemporal*, Clara i-l oferise lui JB la primul Crăciun petrecut împreună. Într-o milisecundă, iat-o trimisă înapoi în acea perioadă atât de specială, atât de *precisă* din viața ei. Totul îi revine în minte. Explozia sexuală care s-a declanşat (făceau dragoste peste tot, în tren, la piscină), fericirea pe care o trăia când explora corpul lui Flynn Rider (fața lui era aşa, şoldurile aşa), gustul de fier pe care sărutările lor ajungeau să-l aibă, mândria de a se plimba cu el pe stradă, de a-l prezenta prietenilor, părinților, dar şi, aproape mai tulburătoare, senzația de zile reci şi fără nori, cea de apropiere a sărbătorilor de sfârşit de an, o impresie generală de plăcere, de lumină, de încredere – cu această tinerețe, cu aceste chipuri, viața lor nu ar putea fi decât o reuşită extraordinară.

O plăcere intensă dublată de o durere sau, mai degrabă, o durere inclusă într-o plăcere. Închide ochii pentru a aprofunda ceea se simte, bănuind că acesta este modul de a scăpa de ea. Gândurile conştiente îi însoțesc efortul, în special că era cu siguranță mai îndrăgostită de JB şi mai afectată de plecarea lui decât voia să recunoască. Şi sora ei, care o însoțise la cumpărături, pune capăt acestei experiențe:

— Sunt în ruptură de stoc la Gentleman. Trebuie să revenim marți. Fi-mi-ar scârbă.

În autobuz, între Palais-de-Justice şi République, se amuză copios singură, gândindu-se din nou la ducesa de Guermantes, care spunea despre un tânăr că arată ca un tapir.

Tocmai îi usucă părul doamnei Fabre, când doamna Habib vine la ea şi îi şopteşte la ureche cu mai multă precauție decât dacă i-ar da pinul cardului de credit:

— Te caută la telefon. Claudie Hansen.

Clara opreşte uscătorul.

— Vrea să schimbe data programării?

Jacqueline este luată pe neaşteptate de un mic râgâit, pe care îl evacuează cu un *pff* discret, ceea ce o face să-i răspundă Clarei cu întârziere.

— Nu cred, nu ar fi fost nevoie să vorbească cu tine pentru asta.

Ziua fusese încărcată, nu lipsită de nemulțumiri. Clara se târăşte până la casa de marcat şi apucă receptorul, întrebându-se ce surpriză o mai aşteaptă.

— Bună, Claudie.

— Ah, Clara, iartă-mă că te deranjez, trebuie să fii foarte ocupată...

Vocea ei, în acelaşi timp, gravă şi fragilă. Auzind-o într-o zi ca azi este ca şi cum ai recunoaşte o figură familiară într-o mulțime.

— Te sun pentru că mi-a venit o idee. Ştiu că avem o întâlnire săptămâna viitoare, dar asta nu poate aştepta. Mi-a trecut prin cap aseară şi nu-mi dă pace, ba chiar am vorbit şi cu Michèle, care este perfect de acord cu mine. Pe scurt, nu mai bat apa-n piuă. Cred că ar trebui să-l citeşti pe Proust.

Să tot fie nouă luni de când îl citeşte pe Proust, de aceea Claudie a invitat-o la ea acasă, au vorbit despre asta toată

după-amiaza şi chiar în timpul cinei. Îşi spune că tipa îşi pierde minţile, că tratamentul hormonal are efecte grave asupra memoriei ei, când o aude precizând:

— Să-l citeşti *altora*. Cu voce tare. Aseară, în timp ce îmi aranjam CD-urile, te-am reascultat citind rezumatul celui pe care l-am ascultat la mine acasă. Îţi aminteşti? Când ai venit aici, ţi-am întins CD-ul şi ai citit primele propoziţii ale rezumatului... Vocea ta, Clara, are aceeaşi blândeţe, aceeaşi delicateţe ca acest text. Vocea ta e ca parfumul de păducel.

Aceste cuvinte, în acest context. Mintea ei este incapabilă să funcţioneze, nu găseşte decât banalităţi ca să răspundă, *E drăguţ* şi din nou *E drăguţ*, apoi *O după-amiază frumoasă*, iar apelul se termină acolo.

Închizând receptorul, simte o vibraţie în interiorul ei care nu va slăbi deloc. Se întoarce la postul ei de lucru, unde doamna Habib venise să-i ţină companie doamnei Fabre, dar nu se opreşte, trece pe lângă cele două femei, se refugiază în camera din spate şi, de acolo, în curtea din spatele salonului. Cer alb, electric, face o grimasă, se ghemuieşte şi începe să plângă. Tot ce trebuie să iasă din ea iese. Plecarea lui JB şi umilinţa de la librărie, Isabelle Audoin şi doamna Bach, zilele din ce în ce mai grele la salon, această mare carte care pune totul din nou în discuţie, şi acum această idee că trebuie să o citească oamenilor. Şi mai este ceva. Pe toţi acei contemporani ai lui Proust, pe acei anonimi din 1900–1910, i-a urmărit în ultima vreme pe YouTube, cu umbrelele lor de soare şi jobenele lor, îi vede grăbindu-se pe Avenue de l'Opéra sau în faţă la Notre-Dame şi simte pentru ei o imensă compasiune, pentru că i se pare că ştie ceea ce ei nu ştiu încă, şi anume că nimic nu durează, că toată viaţa este uitată, şi amintirea ei se şterge la fel de uşor ca un desen pe o fereastră aburită.

Ar trebui să se oprească, nu se va mai putea întoarce niciodată la muncă, dar e o nebunie, cu cât plânge mai

mult, cu atât simte mai mult nevoia să plângă şi, în plus, acum geme ca un animal mic, îşi dă seama de asta, atunci uşa se deschide şi apare doamna Habib, îngenunchează şi o îmbrăţişează spunând:

— O să fie bine, draga mea... o să fie bine.

III
CLARA

— *...Şi cu acea bădărănie intermitentă ce apărea la el de îndată ce nu mai era nefericit şi care îi micşora totodată moralitatea, exclamă în sinea lui: „Şi când te gândeşti că mi-am pierdut atâţia ani din viaţă, că am vrut să mor, că am simţit cea mai mare iubire, pentru o femeie care nu-mi plăcea, care nu era genul meu!”*[31]

Închide cartea, îşi drege glasul şi aşteaptă fără să îndrăznească să se uite la doamna Renaud.

Mersese prost. Spusese *a controla* în loc de *a consola*, ceea ce a făcut ca fraza în cauză să fie lipsită de sens, iar în ultima parte, sărise de-a dreptul un rând (acest text este atât de încâlcit, trebuie spus). Îşi ceruse scuze înainte de a

---

[31] *Swann*, II, *O iubire a lui Swann*, p. 353.

se corecta şi de a citi sfârşitul fără să simtă nimic, pronunţând cuvintele aşa cum îi apăreau în faţa ochilor.

Doamna Renaud pare nemulţumită. E şi firesc. Se uită în gol, făcând mici mişcări din buze care nu sunt însoţite de nici un sunet. Claudie i-a prezentat-o Clarei ca pe *o veche prietenă, fană a lui Proust, care ar dori să audă finalul de la „O iubire a lui Swann”.* Ar fi trebuit să adauge şi că *te va face să te simţi prost dacă nu merge bine*.

— Unde aţi parcat? întreabă ea în cele din urmă.

— Am venit pe jos.

— Locuiţi în zonă?

Evită să comenteze lectura care tocmai s-a încheiat şi are dreptate. Clara intră în joc.

— Nu, locuiesc la Chavannes. Am venit din Place de la Libération, direct de la salon, care se află în spate..

— Înţeleg. Şi ca să ajungeţi acasă?

— De la salon, iau autobuzul trei.

— Ah, da, trei.

— E direct, sunt norocoasă.

— Da, e convenabil.

Lămuriseră această chestiune, şi alta nu mai era. Bătrâna se ridică din fotoliu, sprijinindu-se de braţele lui şi, fără să spună un cuvânt, porneşte pe coridorul care miroase a spital. Pe drum, Clara observă în sufragerie, pe un şerveţel alb de dantelă aşezat pe o piesă de mobilier lăcuită, fotografia unui papă într-o ramă de argintie. Ajunsă la uşă, îşi reprimă dorinţa de a plânge.

— Atunci, la revedere.

— Da, ne vedem mâine.

— Cum?

— Am spus *Pe mâine*.

— Ca să... citesc?

— Normal. Discutasem despre două sesiuni cu Claudie. *O iubire a lui Swann* şi moartea bunicii. Nu v-a spus?

— Ba da, dar lectura mea nu... V-a plăcut?

— Bineînțeles. Altfel nu v-aş fi propus să vă întoarceți.

— Am greşit la un moment dat.

— Ah, posibil, nu am dat atenție. Aveți un timbru bun, care trece din regimul grav în cel acut, foarte plăcut la ascultat. Şi nu vă băgați în față, nu exagerați interpretarea, asta este de apreciat. Ultima pe care am testat-o îl citea pe Proust ca pe Barillet şi Grédy[32], era oribil... Mâine, la şapte şi jumătate, ca în seara asta?

— Sigur.

Madame Renaud o ia de brat.

— Sunt cu nepoata mea mâine după-amiază, fiica mea o lasă după prânz. Micuța are patru ani, țopăie în toate direcțiile, desenează peste tot. O iubesc mult, dar întreaga după-amiaza este deja prea mult. Îmi va da curaj faptul că ştiu că după aceea veți veni.

La plecarea de acolo, îi tot zumzăie în minte o melodie auzită la salon. De data asta, nu uită. Cu *Don't stop me now* a lui Queen în urechi, traversând în diagonală Place de la Libération apoi, în oraşul vechi, trecând prin fața catedralei.

I'm gonna go, go, go
There's no stopping me[33]

Secretul este încetineala. Limitează riscul de bâlbâială, trecerea la citirea automată şi, mai ales, permite persoanei care ascultă să guste întreaga savoare a textului.

---

[32] Dramaturgii Pierre Barillet (1923–2019) şi Jean-Pierre Grédy (1920–2022) au scris împreună în jur de treizeci de piese bulevardiere, considerate unele dintre cele mai mari succese teatrale ale genului.

[33] „Don't Stop Me Now", text şi muzică Freddy Mercury © Queen Music Ltd./EMI Music Publishing.

Să luăm fraza: *Marchizul de Palancy, cu gâtul întins, cu chipul aplecat într-o parte, cu ochiul mare şi rotund, lipit de sticla monoclului, se mişca încet prin umbra transparentă şi părea că nu vede publicul de la parter, asemenea unui peşte care trece, ignorând mulţimea vizitatorilor curioşi, îndărătul peretelui de sticlă al unui acvariu.*[34] Ascultând-o, chiar şi citită prea repede, există şanse mici de a rata imaginea peştelui din acvariul său. Dar, dacă cititorul nu-şi lasă timp să asculte, probabil va fi lipsit de *gâtul întins*, *chipul aplecat într-o parte* sau *umbra transparentă*, şi ar fi păcat.

Virgulele indicate de Proust dau impresia că au fost puse la întâmplare, nu sunt adaptate pentru lectura cu voce tare a unor fraze atât de lungi. De aceea, Clara are ideea să includă, în pasajele pe care urmează să le citească, indicaţii care înseamnă ceva doar pentru ea:

/, între anumite cuvinte, pentru a marca o pauză.

//, între anumite propoziţii, pentru a se opri mai mult ca să-şi tragă răsuflarea şi să dea timp ascultătorului să înţeleagă ceea ce tocmai a auzit (nu vă temeţi de pauze: o tăcere i se pare întotdeauna mai lungă celui care citeşte decât celui care ascultă).

Alte semne umplu curând paginile cărţilor sale:

>> în marginea unui pasaj înseamnă că poate accelera fără riscul de a se bâlbâi (în cazul unei enumerări sau al unui dialog, de exemplu).

~ între două cuvinte, mai jos, indică faptul că poate face legătura. Legăturile false sunt capcana în care se cade cel mai uşor când citeşti.

Aceste semne aduc puţin cu cele rămase de-a lungul traseelor de drumeţii, indispensabile celor care le descoperă, dar nu pentru ghidul experimentat, care nici măcar nu le

---

34 *Guermantes*, p. 43.

mai vede. Ele îi sunt utile în timpul pregătirii, dar nu şi mai târziu când, după ce a citit şi recitit textul pentru a şi-l însuşi, a memorat ritmul şi intonațiile pe care doreşte să i le dea. Ea poate apoi, în timpul lecturii, să se dedice esențialului: să fie doar în cuvinte. Pentru că acesta este cel mai dificil lucru: să fii *în* text şi să stai acolo de la prima până la ultima silabă, până în punctul în care soneria unui telefon mobil, plânsul unui bebeluş sau chiar explozia unei oale-minune în camera alăturată nu pot perturba lectura. Yoga.

Trecuse ceva vreme de când doamna de Lamballe nu mai venise la salon, însă din motive întemeiate, avusese un accident vascular. Azi-dimineață s-a întors. Doamna Habib a răsfățat-o, Nolwenn a coafat-o. Mersul ei este puțin şovăielnic, o jumătate din față este mai puțin suplă decât cealaltă, şi în plus nu mai foloseşte verbe, se exprimă doar prin concepte şi onomatopee. *Fiica mea capul în nori*, *tenişii ei pe scară*, *ginerele meu, buf*, *noaptea la urgențe*. Sau *Lisabona*, *piureul de morun*, *tartele mici cu smântână*, *vaivaivai echilibrul!* Asta conferă, fără îndoială, un uşor aer stupid intervențiilor sale, dar le face şi să semene cu nişte haikuuri cărora le deslușeşti cu uşurință sensul. De altfel, după plecarea ei, nimeni nu a comentat. Doamna Habib, din corectitudine, Nolwenn, pentru că a trecut la altceva. Cât despre Clara, ea îşi imaginează că handicapul sărmanei doamne de Lamballe l-ar fi inspirat pe Proust... O baroneasă, ce mai.

Cel pe care plecarea lui JB l-a transformat radical a fost motanul. La început, îl căutase, părând şi mai buimac decât de obicei, intrase în dormitor pentru a explora partea lui din pat de parcă tocmai aterizase pe Marte, apoi cercetase cuierul în care JB îşi atârna geanta de sport, fără să înțeleagă de ce era gol. Şi, într-o seară, când s-a întors acasă, Clara l-a găsit pe canapea (rezervată până atunci

doar fiinţelor umane), torcând (fapt la fel de neobişnuit), cu ochii mijiţi de mulţumire, dând uşor din coadă. Îşi dăduse seama că JB nu se va mai întoarce, că acum vor fi doar el şi Clara – şi se pare că era mulţumit.

NUME:
Poitrenaud

PRENUME:
Clara

DATA ŞI LOCUL NAŞTERII:
29 martie, 1997, Dole

TITLUL PROIECTULUI:
Lectura unor fragmente din romanul În căutarea timpului pierdut *de Marcel Proust*

DOMENIUL (tăiaţi ceea ce nu este aplicabil):
~~*Teatru Muzică Dans Artele circului Instalaţie vizuală Instalaţie sonoră Instalaţie digitală*~~

ALTELE (precizaţi):
Lectură

— Zece zile?

— Credeţi că e prea mult?

— Şi Patrick va lipsi la aceleaşi date.

— Doar prima săptămână.

— Adevărat, dar îl am doar sâmbăta pe Patrick.

— O veţi avea pe Nolwenn. Cele zece zile.

— Aşa e, dar asta nu le împiedică pe unele cliente să se ducă în altă parte. Nu am chef să facă Mariella Brunella afaceri pe spinarea mea.

— La sfârşitul lunii iulie e totuşi mai puţină lume.

— Asta rămâne de văzut... Dar chiar e nevoie de atâta timp? Festivalul nu durează decât patru zile.

— Da, dar trebuie să mă pregătesc. Asta aş vrea sa fac în primele zile. Să repet acasă.

— Seara, după salon, nu se poate?

— Nu, sunt obosită. Şi, în plus, citesc acasă la o doamnă, de trei ori pe săptămână.

— La Claudie Hansen?

— Nu, una dintre prietenele ei. În sfârşit, o prietenă a mamei ei. Doamna Renaud, care locuieşte pe Avenue de Paris. La început trebuia să merg o dată, ea a dorit să mai vin, iar acum mă duc de trei ori pe săptămână.

— Ca să citeşti?

— Da, îi citesc Proust. Este pasiunea ei.

— Îți dai seama că asta îți oferă un antrenament.

— Pentru?

— Pentru festival.

— O, da. Deşi va fi diferit.

— Ai trac?

— Nu. Mă rog, nu ştiu, nu îmi pun întrebarea.

— Asta îmi aduce aminte de când eram tânără, cu sora mea, am fost hostesse de două-trei ori, la salonul auto sau de aeronautică. Şefa noastră ne spusese să ne arătăm picioarele. De fiecare dată când trecea pe lângă noi, ne ridica brusc fustele mai sus. Îl văzusem pe Gilbert Bécaud. Cântărețul. Îmi dăduse un autograf pe un şervețel Kleenex, atât aveam la mine. Markerul cursese, autograful era ilizibil... Nu ştiu de ce îți povestesc toate astea, nu au nici o legătură.

— Nu... Atunci, e în regulă, pot să-mi iau două săptămâni în iulie?

— Sigur, Clara, ia-ți două săptămâni în iulie, să-l citeşti pe Marcel Proust. Ne vom descurca.

Lorraine descinde de data asta în salon cu o carte în mână, pe lângă cafelele ei. *Cinci lecții de psihanaliză* a lui Sigmund Freud, pe care i-o recomandase Vauzelle. După

obişnuitul schimb de ştiri cu doamna Habib, se instalează comod pe taburet şi se cufundă în lectură, aşezându-se astfel încât orice persoană prezentă să vadă titlul şi numele autorului. Există aşadar două cititoare la Cindy Salon, una a lui Proust, cealaltă a lui Freud, ceea ce este de înaltă clasă, dar şi destul de surprinzător.

Clara a mai observat că Lorraine, care este o femeie cochetă, este şi mai şi în zilele în care se duce la psihanalist (rochie decoltată mai degrabă decât obişnuiții pantaloni bej, jachetă de blugi albastru-deschis, care îi scoate şi mai bine în evidență părul blond) şi a mai remarcat că nu mai evocă deloc, dar absolut deloc, posibilitatea de a se spânzura.

E sâmbătă, la deschidere. Două cliente deja aşteaptă, trebuie să acționeze rapid. În curte, în spatele salonului, cu ochii încă umflați de somn, Patrick o avertizează pe Clara:

— Să nu te miri, da?

Îşi înfige țigara în colțul buzelor şi derulează afişul pe care ea îl descoperă, cu o mână la gură.

Este un desen alb-negru care produce vizual impresia unei unghii care zgârie o tablă. O tânără cu trăsături de eroină manga şi un decolteu adânc pare că face cu ochiul, asta dacă nu e un defect în desenul chipului ei. Mai jos, în stânga, un profil ca în umbrele chinezeşti, probabil al lui Proust, te duce cu gândul la Jack Spintecătorul sau la un criminal de acelaşi calibru. În partea de sus, în dreapta, cu litere care evocă mai degrabă universul din *Urzeala tronurilor* decât pe cel din *Căutare*, scrie: *Clara citeşte Proust*.

Evident că, deşi cunoştea stilul desenelor lui Patrick, ea avusese altceva în minte. El ştie asta şi precizează, de parcă el ar fi pictat *Jurământul Horațiilor*[35]:

---

[35] *Le Serment des Horaces*, tabloul de mari dimensiuni (3,30 m × 4,25 m) al lui Jacques-Louis David (1748–1825), este considerat una dintre

— Mi-am spus că fanii lui Proust vor veni oricum şi că trebuie atraşi tinerii. De aceea partea manga. Voiam să înlătur praful de pe Proust, să-i şterg partea snoabă.

— Categoric, nu este deloc snob.

— Dar îți place?

Ea îşi încrucişează brațele sub piept.

— Îmi place titlul, spune ea, arătându-l.

— Da, mi-ai spus să pun nu ştiu ce...

— *Lectură de fragmente din* În căutarea timpului pierdut *de Marcel Proust.*

— Da, ăsta e, dar era prea lung. *Clara citeşte Proust* e mai bine. În sfârşit, aşa zic eu. Se reține.

— Evident.

El îşi freacă un ochi iritat de fumul de țigară şi spune:

— O să-ți aducă noroc, o să vezi.

— Mulțumesc foarte mult.

Chiar se gândeşte să adauge *pe bune*, dar se reține.

— Ce naiba faceți? Toată lumea vă aşteaptă.

Nolwenn scosese capul în curte.

— Ce-i ăla? arată ea spre afiş.

Patrick, care tocmai îl rulase, acum îl derulează. Nolwenn se apropie să-l vadă mai bine. Ochii ei fac un du-te-vino spre Patrick, un du-te-vino rapid pentru a părăsi desenul cât de repede posibil.

— Tu ai făcut asta?

— Da, de ce? Îți place?

Ea îşi înghite vorbele.

— Hai, zău aşa, strigă Patrick.

---

capodoperele neoclasicismului şi simbol al Revoluției Franceze. Se află la Muzeul Luvru.

Povestea lui Raymonde, sfârşit

Trebuie să spun că legătura mea cu Bernard nu vine din neant. Este un bărbat care mi-a plăcut mereu, ba chiar mi-a făcut curte când eram tineri. Numai că eram deja cu René, am rămas însărcinată, a trebuit să ne căsătorim, pe scurt, nu s-a întâmplat nimic. Dar, cu toate astea, nu mi-a ieşit din cap. În toţi aceşti ani, treceam cu mare plăcere pe la măcelăria lui. Ziua preferată era sâmbătă dimineaţa, când era coadă, pentru că asta îmi permitea să-l privesc mai mult timp. Îi vedeam nasul bine conturat, unghiile tăiate frumos, părul ondulat puţin la capete şi simţeam aşa, ca o căldură în stomac. Drept urmare, am cumpărat multă carne. Atât de multă, că mă întreb dacă nu cumva de aceea sunt diabetici toţi din familie (atâta cărnăraie la toate mesele, nu sunt sigură că e un regim sănătos). De asemenea, trebuie să vă spun că Bernard este liber. Este singur de când soţia sa a plecat cu o altă femeie în urmă cu aproximativ cincisprezece ani. Ele au locuit mai întâi la Dijon, apoi au plecat în insule, nu ştiu unde – a fost o întreagă nebunie. Şi iată că îl rog să petrec o noapte cu el. În mintea mea, era ocazia de a-i putea spune lui René: Ţi-ai tras-o carevasăzică, ei bine, şi eu m-am dat în bărci (scuze, Jacqueline, pentru vocabular, dar spun şi eu aşa cum îmi vine). Numai că lucrurile nu merg niciodată aşa cum au fost planificate. Bernard spune da (ah, da, nu sunt prea surprinsă, nu cunosc vreun bărbat căruia să-i faci genul ăsta de propunere şi care să spună nu şi, în plus, la şaizeci şi şapte de ani, nu arăt încă prea rău). Nu, surpriza este că merge atât de bine. Masa este delicioasă, mâncăm într-un restaurant din Crissey, eu iau un boboc de raţă cu sos de afine, şi Bernard, cotlete de berbecuţ. Ne simţim minunat, apoi petrecem noaptea într-o cameră de oaspeţi alăturată. Acolo nu facem acrobaţii, dar e şi mai

bine. Ne întindem pe pat şi începem să vorbim. Bernard mă ascultă mângâindu-mă pe spate, fereastra este deschisă şi auzim păsările toată noaptea. Din când în când adorm un pic şi mă trezesc cu sărutările lui pe gât sau pe frunte. Deschid ochii, văd că mă priveşte şi îmi spune că totul e bine, ce vrei mai mult de atât? După asta, să mă duc acasă şi să-i spun celuilalt că se poate întoarce, îmi este total indiferent. René poate să se întoarcă, să plece, să se însoare cu chinezoaica lui dacă-i surâde, nu-mi pasă nici cât negru sub unghie. Nu mă gândesc decât la Bernard, la gura lui, la pielea lui, aştept micile mesaje pe care mi le trimite de la măcelărie în timpul zilei, calculez timpul care mă desparte de următoarea noastră întâlnire. Da, pentru că am plănuit să ne întâlnim din nou sâmbătă. Două zile, de data aceasta, pe care le vom petrece la Lac des Settons. De altfel, de-asta am venit. Am adus o fotografie pe care am găsit-o nu mai ştiu unde, mă întrebam dacă ar fi posibil să mă faceți la fel. Părul puțin deschis, vedeți, prins la spate şi, în acelaşi timp, cu câteva şuvițe în față. M-am gândit că Patrick sau chiar Clara ar trebui să poată să-mi facă asta.

Locul nu este definit, sau mai degrabă se schimbă, se transformă. Începe în pasajul în care se află Cindy Salon, continuă în holul unei clădiri ale cărei etaje dispar brusc pentru a lăsa loc unui cer înstelat.

Librarul care seamănă cu Flanders o întreabă care este prenumele baronului de Charlus. *Palamède!* răspunde ea imediat, înainte de a adăuga într-un exces de zel: *E poreclit Mémé*[36]*!* Celălalt aprobă şi continuă:

— Acum, mai greu. Cine, în *Căutare*, are prenumele Bathilde?

— Bunica!

[36] Bunicuță, mamaie.

— Impresionant!

Fără tranziție (poate pentru că a răspuns bine), Clara se regăsește în spațiul infinit unde înaintează printre pietricele şi alte rămăşițe de stele argintii. O siluetă se zăreşte în depărtare, o siluetă rătăcită la fel ca ea, e un bărbat care se apropie, e Proust. Corpurile lor se contopesc uşor şi se rotesc încet în golul sideral. Foarte repede, sunt goi, cel mai mic petic din pielea ei intră în contact cu pielea netedă a scriitorului, este o încântare de nedescris. La fiecare mişcare a bazinului, la frecarea picioarelor, la strângerea mâinilor, ei mai urcă o treaptă spre extaz. Această gradație este însoțită de o melodie care se face auzită din ce în ce mai mult, nu este chiar o melodie, doar trei note pe care le-ar produce o lingură lovind uşor nişte pahare pline cu apă, este un mobil, telefonul ei, care o trezeşte, este ora şapte, 21 iulie, prima zi a festivalului.

Întinzând mâna să apuce aparatul şi chiar şi odată ce a dezactivat alarma, se gândeşte în sinea ei că este totuşi surprinzător că, dincolo de geniul lui literar, nu este niciodată menționat faptul că Proust era un amant absolut excepțional.

Prima zi (miercuri)

Se află la locația ei, Rue des Tonneliers, în fața vitrinei vopsite în alb a unui fost magazin de bijuterii. Fusese deja acolo, acum zece zile, cu responsabila secțiunii *festival off*. Îşi lipeşte afişul cu scotch pe un indicator de sens interzis şi, mai jos, capsează o foaie care anunță lecturile:

11 h: Swann se vindecă de Odette
15 h: Călătoria cu trenul şi vânzătoarea de cafea cu lapte
18 h: Sonata lui Vinteuil

Ea se aşază alături, pe un taburet de ratan, în fața a trei covoare dispuse în semicerc pe care Anaïs a ajutat-o să le

aducă cu maşina ei, şi aşteaptă. Aşteaptă, dar nu vine nimeni. *Nici picior de om*, ar zice doamna Habib. E ora unsprezece fără douăzeci de minute, fără douăsprezece, fără trei şi nu s-a simțit niciodată atât de singură.

Pe cealaltă parte a străzii principale, puştii de la Creusot fac breakdance şi au cinci sau şase spectatori. Nu e cine ştie ce, şi totuşi ar fi atât de fericită dacă cinci sau şase persoane ar sta şi în fața ei! Numai că oamenii trec pe stradă şi, fie că sunt singuri, în cuplu sau în familie, ochii lor parcurg toți acelaşi traseu. Se uită la afiş, la program, apoi la Clara, iar când o văd, deja e prea târziu, decizia lor este luată: nu-i interesează. Expresia lor dezolată stă mărturie. *Suntem siguri că citeşti bine şi apreciem efortul, dar „Swann se vindecă de Odette", zău aşa*. Această tânără pasionată care îl citeşte pe Proust la festivalul de stradă li se pare ceva încântător, dar nu-i priveşte, nu le spune nimic, preferă să se oprească în fața copiilor care fac breakdance, pentru că acrobațiile lor chiar merită, sau să cumpere o îngheţată la ceainăria de lângă catedrală, chiar dacă vremea este schimbătoare, pentru că îngheţata este atât de bună.

E unsprezece şi cinci, nu o să se apuce să citească singură cu voce tare pentru nimeni, ar fi dureros. Aşa că îşi îndreaptă ţinuta şi parcurge textele, pe care practic le ştie pe de rost, forţând un zâmbet pe jumătate, în caz că o priveşte cineva. Cum a putut să-şi închipuie că aşa ceva ar reuşi? În viață trebuie să faci lucruri normale. Coafeză, de exemplu, îţi ocupi cinci zile din şapte, iei un salariu la sfârşitul lunii şi, luna următoare, o iei de la capăt. Asta are o noimă, o semnificaţie atât pentru coafeză, cât şi pentru clientă, în schimb, să te instalezi în stradă, în speranța că oamenii vor veni şi se vor aşeza pe covoare pentru a asculta fragmente din *În căutarea timpului pierdut*, ei bine, asta nu corespunde cu nimic în lumea de azi, nu se obține nimic vizibil, nimic de pus pe Instagram, spre deosebire de breakdance sau de

două cupe de îngheţată cu vanilie de Madagascar, prezentate frumos în cornetele lor.

Unsprezece şi unsprezece minute. Nimeni. Gata cu umilirea. Îşi ia geanta, se duce să-l roage pe vânzătorul de produse de patiserie orientale, de pe trotuarul de vizavi, să-i supravegheze lucrurile şi pleacă.

În librărie, care absolut întâmplător se află la douăzeci de metri de locul în care ea citeşte, îl vede pe Flanders, concentrat în faţa ecranului computerului. Puţin mai departe, nişte actori interpretează o piesă comică la ferestrele unei clădiri, se arată la parter şi la primul etaj pe rând, în momentul în care îşi spun replica. Ea se opreşte, se uită la ei, zâmbind pentru prima dată în ziua aceea. O fac să se simtă bine, pentru că sunt amuzanţi şi, de asemenea, pentru că joacă doar pentru o persoană în afară de ea, şi asta nu îi împiedică să pară fericiţi. Nu este chiar o piesă de teatru, mai degrabă o serie de scheciuri destul de scurte. La sfârşitul unuia dintre ele, ea aplaudă şi îşi continuă drumul spre Saône.

Pe Rue Saint-Georges, un băiat care stă lângă un perete cântă la un instrument cum ea nu a mai văzut vreodată. Un fel de farfurie zburătoare mică din metal, prevăzută cu nişte adâncituri care, atunci când sunt lovite, produc fiecare o anumită notă. El scoate din ea o melodie cu inflexiuni hawaiiene, delicată, care aproape te vrăjeşte, şi totuşi, şi prin faţa lui, oamenii doar trec. Ea se opreşte, îl ascultă, îl priveşte. Expresia concentrată a feţei lui, mâinile lungi, cu mişcări precise şi chiar şi degetele de la picioare aliniate cuminţi în sandale au un efect liniştitor şi senzual asupra ei. Visul ei de dimineaţă revine, îşi aminteşte corpul ei înlănţuit cu cel al lui Proust, senzaţia pielii lui netede şi îşi dă seama că trecuse o veşnicie de când nu mai făcuse dragoste. Muzicantul trebuie să fi simţit că se întâmplă ceva de felul acesta, deoarece, în timp ce continuă să cânte, îşi

ridică privirea şi îi zâmbeşte. Ea se eschivează, se îndepărtează, dă peste un arlechin cocoțat pe picioroange, superb. Mască neagră împodobită cu pene albe, costum în culorile ambalajelor de Crăciun. Se apleacă spre ea când trece pe lângă el şi începe să meargă în urma ei. Ea grăbeşte pasul, el o lasă, afişând un aer trist.

Îi place această atmosferă puțin nebunească, creativă, aşa îşi spune când ajunge pe chei. Fără îndoială, ea este făcută să se bucure de acest festival mai degrabă ca spectatoare decât ca artistă. Era o greşeală de orientare, o eroare de casting. O va suna pe responsabilă pentru a o întreba dacă este posibil să se oprească, să nu mai vină şi după-amiază. Cu zero spectatori la prima sa lectură, ea va înțelege cu siguranță.

Stă pe o bancă, pe cheiul râului Saône. Priveşte malul din fața ei, apoi ochii îi cad pe o pereche de alergători care sosesc în dreapta ei, un bărbat şi o femeie alergând umăr la umăr şi pe care îi recunoaşte imediat. JB şi Isabelle Audoin. Înhață imediat geanta şi îşi vâră capul în ea de parcă ar căuta ceva... Atunci când trec pe lângă ea în ținutele lor negre şi mulate, nu se poate abține, ridică puțin capul. Concentrați la paşi, nu-i acordă atenție ei, care, în schimb, observă două lucruri. Primul este că JB s-a îngrăşat. O, doar puțin, dar suficient pentru a se vedea în zona dintre şolduri şi coapse. Nu arată prea bine. Al doilea este că fata care îl însoțeşte nu este deloc Isabelle Audoin. Este o blondă cu coadă de cal, remarcabil de slabă, cu excepția sânilor şi feselor. Nimic de-a face cu adorabila profesoară de la liceul viticol din Beaune pe care, fără să fi greşit cu nimic, Clara a considerat-o vinovată de eşecul relației ei. Viața, uneori, face glume.

A mâncat la prânz nişte sushi fad, apoi, întorcându-se pe Rue des Tonneliers, o sună pe responsabilă care îi spune că

nu, nu se poate opri în prima zi, că nu ar fi corect față de comitetul care a selectat-o, că lectura din Proust, e adevărat, adună mai puțină lume decât un spectacol de breakdance, dar asta o deosebeşte, o face să iasă din contingent, că tocmai vorbise despre asta cu o prietenă ziaristă, colaboratoare la *Journal de Saône-et-Loire*, căreia îi spusese *Ar trebui să scrii despre această fată care citeşte Proust* şi că acea prietenă i-a răspuns că va încerca să intre ceva în ediția de sâmbătă, ceea ce ar fi ideal, deoarece festivalul nu începe cu adevărat decât în weekend.

Cineva e aşezat pe covor.

Este ora paisprezece şi cincizeci şi şapte de minute, nu poate fi o întâmplare, doar nu o fi cineva care s-a aşezat pentru că s-a săturat de mers. Nu, e clar, o aşteaptă pe cititoare, începutul lecturii.

Se salută politicos. Ea se aşază, îşi dă seama că are trac, îşi aminteşte de întrebarea pusă de doamna Habib în legătură cu asta. Este totuşi prima ei lectură publică. Scoate din geantă cartea şi sticla ei mică de apă, bea, îşi drege glasul şi se adresează singurului ei spectator:

— Voi citi aşadar un fragment din *La umbra fetelor în floare*. Acesta este un pasaj care îmi place foarte mult. Suntem în tren cu eroul şi cu bunica lui care merg la Balbec, pe coasta Normandiei.

Spectatorul, un sexagenar zvelt şi bronzat, care probabil merge pe bicicletă, dă din cap şi, în loc să asculte, o întreabă:

— Vă place Fabrice Luchini?

Ea nu înțelege rostul acestei întrebări, dar răspunde da, în timp ce îşi pune degetul arătător în fața gurii, pentru a-l invita să tacă. Deschide cartea, apoi închide ochii pentru scurt timp, doar pentru a-şi goli mintea, pentru a fi doar acolo, în acest loc, în acest moment şi începe:

— *Răsăriturile de soare însoțesc totdeauna lungile călătorii cu trenul, ca şi ouăle răscoapte, ca şi revistele cu poze, ori jocurile de cărți...*[37]

Auzindu-şi vocea de cititoare, îi dă impresia că regăseşte o prietenă foarte dragă. În trup i se răspândeşte o căldură, o forță, sentimentul că, atunci când le citeşte altora cu voce tare, nu i se poate întâmpla nimic grav. Este făcută pentru asta, pentru a face auzită muzica ascunsă a cuvintelor, nu există nici o îndoială.

— ...*Peisajul deveni accidentat, abrupt, trenul se opri într-o mică gară între doi munți*...[38]

(Va apărea o tânără vânzătoare cu obraji trandafirii, care va oferi pasagerilor trenului cafea cu lapte. La vederea ei, Marcel va experimenta un gust pentru frumos şi fericire, până la a-şi imagina plăcerea pe care ar avea-o să trăiască lângă ea, să o urmeze în activitățile ei zilnice. Clara adoră această evocare luminoasă pe care cine o citeşte nu ştie cu adevărat dacă are legătură cu un vis sau cu o amintire.)

— ...*Deasupra trupului ei foarte înalt, fața-i avea o pieliță atât de aurie şi roză, încât părea a fi văzută printr-un vitraliu iluminat*.[39]

Două linii mici înclinate o invită să facă o pauză. Ea ridică privirea pentru a judeca efectul lecturii asupra spectatorului ei, dar acesta a dispărut. Când? Ei nu-i pasă, ar fi putut la fel de bine să nu fi citit pentru nimeni timp de două minute. Mă rog, nu chiar nimeni, din moment ce vânzătorul de produse de patiserie orientale stă în pragul uşii, cu brațele încrucişate pe şorțul care îi acoperă

---

37 *La umbra fetelor în floare*. I, *În jurul doamnei Swann*, p. 211.

38 *Ibid.*, p. 212.

39 *Ibid.*, p. 214.

abdomenul proeminent. El îi face un semn din bărbie înainte de a se întoarce înăuntru, şi ea rămâne o clipă, cu cartea în poală, cu umerii relaxaţi, fără un gând precis...

— Merge treaba?

O fată care trecea pe stradă se opreşte în dreptul ei.

— Nici vorbă.

— Pari tare necă...

— Nu vezi că n-am pe nimeni. A fost cineva, dar...

Nu mai are chef să continue.

Fata se aşază în faţa ei, pe covor. Este o brunetă micuţă cu ochi frumoşi de căprioară şi bărbie proeminentă. Poartă un maiou kaki şi miroase uşor a transpiraţie.

— Prima zi este întotdeauna slabă. Oamenii nu îndrăznesc să se oprească. Dar identifică ceea ce îi interesează şi îşi fac planul să se întoarcă. De altfel, noi astăzi nu jucăm. Începem de mâine. Dar chiar şi mâine va fi slăbuţ. Îşi dă drumul vineri.

— Joci într-o piesă de teatru?

— Da. La Port-Nord, cu trupa. *Crăciun fericit şi apocalipsa cu bine*, aşa se numeşte. Poate ai văzut afişele. Este mai puţin o piesă, mai degrabă un traseu de urmat. Invităm publicul să se plimbe prin ceea ce înseamnă pentru noi lumea postapocaliptică.

— Super!

— Mă cheamă Mathilde.

— Clara.

Îşi strâng mâna.

— Clara care citeşte Proust...

— Da, mă rog, nu prea mult în dimineaţa asta.

— Nu rămân lucrurile aşa, spune Mathilde, apucând *La umbra fetelor în floare*, pe care o răsfoieşte înainte de a spune: Proust, nu am îndrăznit niciodată. E ca Dostoievski, din aceeaşi categorie. De fapt, mă tulbură.

— Nu trebuie.

— Nu este... *greoi*?

— Din contră, e uşor. Mă rog, aşa mi se pare mie. Eu plutesc cu el.

Mathilde găseşte un pasaj la întâmplare, îl citeşte în gând înainte de a face asta cu voce tare şi detaşând clar silabele:

— *O nefericire pricinuită de o persoană pe care o iubeşti poate fi amară, chiar când este inserată în mijlocul unor preocupări, ocupații, bucurii, ce nu au acea ființă drept obiect şi de la care atenția noastră nu se abate decât din când în când, pentru a reveni la ea*[40]... Asta-i filozofie, de fapt.

Clara zâmbeşte.

— Nu ți se pare că îți face bine?

— Nu ştiu, trebuie să mă gândesc la asta, râde Mathilde.

Îi înapoiază cartea, apoi se face tăcere, iar Clara priveşte fațada clădirii de vizavi, şi în special un horn, chiar în vârf, pe care soarele, care tocmai a apărut, îl colorează într-un galben incandescent.

— Vino.

Mathilde, ridicată în picioare, îi întinde mâna.

— Te răpesc.

— Unde mergem?

— Nu-ți spun nimic.

Claire se ridică.

— Am o lectură la ora şase.

— Vei fi înapoi până atunci.

— Trebuie să-l rog pe domnul de vizavi să-mi supravegheze lucrurile.

Îl roagă pe vânzătorul de peste drum să-i supravegheze lucrurile, apoi fetele pleacă împreună. Zici că sunt două surori.

---

[40] *La umbra fetelor în floare*. I, *În jurul doamnei Swann*, p. 151.

Nu văzuse Port-Nord decât de la distanță. Este o pârloagă industrială spectaculoasă, un peisaj de ruine metalice, hale cu acoperişuri de sticlă sparte, băltoace verzui, cu siguranță toxice. Macaralele, pasarelele se conturează ca nişte schelete pe cer, aerul face să scârțâie roțile scripeților care-ți dau impresia că se aud țipete. În mijlocul acestui coşmar, un colectiv de artişti s-a stabilit într-un fost depozit. În interior se află o pianină de cafenea, un suport pe roți cu costume de scenă, un coş plin cu anghinare, o bicicletă suspendată de tavan şi o colecție de uşi de toate culorile, care trebuie să servească drept decor. Dar, în această după-amiază, acest spațiu este pustiu, viața este concentrată afară, pe terasa mare din lemn din fața intrării. Acolo, într-o brambureală de mese şi bănci, răsună simultan acorduri de chitară, se trăncăneşte în timp ce se striveşte țigara într-o scrumieră mică de inox, se gândeşte retras în colțul tău, cu brațele în jurul picioarelor strânse la piept, cu privirea pierdută peste Saône, care curge la câțiva metri de aici. Pentru Clara, este o revelație. Putem trăi aşa, avem această opțiune, nu suntem obligați să mergem în fiecare zi să tundem, să ondulăm, să facem permanent părul unor femei pe care nu le-am întâlni în alte împrejurări.

— V-o prezint pe Clara, spune Mathilde mulțimii. Ea citeşte Proust, pe Rue des Tonneliers.

Chitara tace, capetele se ridică, se întorc, un *Salut, Clara* se aude. Făcându-le uşor cu mâna, ea observă o față pe care o recunoaşte. Muzicantul de azi-dimineață. Este acolo, în fața ei, chiar în fața ei, de parcă ar fi fost premeditat. Îşi termină de rulat o țigară, cu un picior gol pus pe bancă. Are acelaşi zâmbet ca în Rue Saint-Georges. Este înalt, zvelt, aproape slab.

Mathilde o întreabă pe Clara ce vrea să bea. *O bere*, răspunde ea, înainte de a-l căuta din priviri pe muzicant, care îi face semn să vină şi să se aşeze în fața lui. Chitara

începe să cânte din nou. Este destul de frumos. Saône, la soare, are reflexii de opal.

A doua zi (joi)

Probabil că nu a dormit mai mult de patruzeci de minute noaptea trecută, şi totuşi nu simte nici o oboseală. De o oră, întreabă trecătorii de pe Rue des Tonneliers, pe cei ale căror chipuri îi inspiră încredere sau simpatie, *Doamnă, îl cunoaşteţi pe Proust?* sau *Ceva îmi spune că vă place Marcel Proust*. Şi când nu trece nimeni, se duce pe Rue aux Fèvres. *Dacă vă spun „O iubire a lui Swann”, la ce vă gândiţi?* Oamenii intră în joc – sunt la plimbare, în vacanţă, ea este tânără, frumoasă.

Aseară, la Port-Nord, Mathilde şi ceilalţi i-au explicat că trebuie să meargă să-şi caute spectatorii. *Să-i apuce de ceafă, ca o pisică pe pisoii ei.* Mai ales cu ceea ce le oferă ea. În afară de câţiva care îl iubesc necondiţionat pe Proust, oamenii nu vor veni niciodată de bună voie să stea pe covoare, ca să asculte o lectură intitulată *Călătoria cu trenul şi vânzătoarea de cafea cu lapte*. Trebuie să le lăudăm frumuseţea prozei, plăcerea pe care o vor simţi, satisfacţia pe care o vor trăi mai târziu la auzul numelor *Swann*, *Charlus* sau *Guermantes*, mândria de a şti despre cine este vorba.

Şi, între lecturi, nu se pune problema să stea jos privind coşurile de pe acoperişul de vizavi sau să stea la taclale cu negustorul de patiserie orientală. Nu, ea trebuie să facă reclamă. Prin distribuirea de fluturaşi, de exemplu. Reproduceri în format de carte poştală ale afişului conceput de Patrick, din care ar urma să comande cinci sute de exemplare la Top Office...

Face toate aceste lucruri cu o uşurinţă surprinzătoare, cu bucurie, cu o plăcere evidentă. Nopţile scurte sunt stimulatoare, şi apoi arde în ea un foc care anihilează orice

teamă. Se simte influențată de seara pe care a petrecut-o, de oamenii pe care i-a întâlnit, de creativitatea lor. Prin lectura pe care ea le-a făcut-o puțin după miezul nopții, în lumina pâlpâitoare a sfeşnicelor aşezate la cele patru colțuri ale terasei, a unuia dintre pasajele ei preferate din *Căutarea...*, unul dintre cele mai amuzante, mai crude, când familia Guermantes, pe cale să plece la o serată mondenă, îi acordă prea puțină atenție lui Swann, care tocmai i-a anunțat că are o boală fatală. *Sunteți sănătos tun! O să ne îngropați pe toți!*[41] Ca să nu mai vorbim de momentul care a urmat alături de Paolo, frumosul cântăreț la hang, sub un acoperiş de sticlă în depozit, într-un colț care aminteşte de cabina unei bărci, un moment al cuvintelor devenite mângâieri în zorii zilei.

Campania de publicitate dă roade. Opt persoane (o droaie) asistă la lectura de la ora unsprezece. Trebuie spus că este tare, din moment ce începe ziua cu *Mica madlenă*.

— *Dar chiar în clipa când înghițitura de ceai, amestecată cu firimituri din prăjitură, îmi atinse cerul gurii, tresării, atent la lucrul neobişnuit ce se petrecea cu mine...*[42]

Douăzeci de minute de fericire, la finalul cărora au răsunat aplauze în Rue des Tonneliers.

La ora trei are ceva mai puțină lume, cinci persoane la începutul lecturii, şase la sfârşit, ceea ce era de aşteptat. Străzile se golesc după prânz, înainte de a se umple din nou, şi apoi pasajul pe care îl citeşte nu este la fel de cunoscut ca *Mica madlenă*, este *Apariția Odettei pe Avenue du Bois*.

— *Dintr-odată, pe nisipul aleii, întârziată, înceată şi luxuriantă precum cea mai frumoasă floare, ce nu se va*

---

[41] *Guermantes*, II, p. 521.

[42] *Swann*, p. 70.

deschide decât la amiază, doamna Swann apărea, desfăşurând în juru-i o toaletă mereu alta, dar pe care mi-o amintesc a fi fost mai ales mov...[43]

Ridicând capul în timp ce citeşte, vede un telefon mobil care o filmează. Bucurie, strălucire, aşa cum sunt şi altele în această zi fermecătoare. Trecătorul, care strigă: *Ca să-l citeşti pe Proust pe stradă, trebuie să ai* cojones*!* Flanders, care vine să o vadă pentru a-i spune că a vândut două exemplare din *Swann* înainte de prânz. *Veţi creşte vânzările lui Proust cu lecturile dumneavoastră!*

Şi, mai târziu, acest dar, această recompensă, când, printre cei zece oameni care veniseră să asculte *Cum funcţionează amintirile* la ora şase, îi recunoaşte pe doamna Habib, Nolwenn şi Patrick. Jacqueline, la fel de elegantă de parcă ar fi asistat la o ceremonie de acordare a Legiunii de Onoare la Elysée, Patrick, într-un tricou negru imprimat cu inscripţia *I'd rather be dead*, Nolwenn, făcându-i semn cu mâna. O cuprinde o emoţie, pe care o ţine la distanţă în timp ce citeşte.

— ...*Iată de ce partea cea mai bună din memoria noastră este în afara noastră, într-o adiere aducătoare de ploaie, în mirosul stătut al unei camere sau în cel al primelor surcele care ard, pretutindeni unde regăsim din noi înşine acel ceva pe care inteligenţa noastră, neavând cum să-l folosească, îl dispreţuieşte*...[44]

După care, se întâlnesc toţi patru.

— Nu am înţeles totul, dar tu ai citit tare bine, zici că asta ai făcut toată viaţa. (Nolwenn)

— Eşti chiar *the best*. Are cineva chef de bere? (Patrick)

— Ce n-ai înţeles? (Doamna Habib către Nolwenn)

---

[43] *La umbra fetelor în floare*. I, *În jurul doamnei Swann*, p. 195.

[44] *Ibid.* p. 202.

— Nimic. Mă rog, totul. E spus într-un mod complicat, cred eu. (Nolwenn)

— Dimpotrivă, este foarte simplu. El explică că ceea ce învie cel mai bine amintirile sunt detaliile pe care le-am memorat fără să ne dăm seama, cum ar fi mirosul unei camere sau cel al focului într-un şemineu. (Doamna Habib)

— N-are nimeni poftă de o bere? (Patrick)

Iată-i pe terasa unei cafenele, Rue Saint-Vincent, la ora la care soarele, căzând drept, le decupează chipurile în două. Doamna Habib, relaxată de o cafea Americano, se apucă să vorbească despre părinții ei, ceea ce nu se mai întâmplase vreodată. Nu ştie cine este tatăl ei, a fost crescută de mama ei, de mătuşile ei, iar Clara înțelege că teama ei de abandon este mai puțin aceea a unui adult, ci mai degrabă aceea a unui copil care a văzut femeile din jurul lui părăsite, abandonate în ghearele destinului. Patrick o ascultă cu atenție, trăgând dintr-o țigară pe care a rulat-o o grămadă de timp. Nolwenn, cu mintea în altă parte, se uită la trecătorii care defilează pe străduță înainte de a-i surprinde pe toți declarând:

— Trebuie să vă spun ceva.

Tăcere în jurul celor două mese mici, toți se aşteaptă la o dramă.

— Mi-am luat permisul, spune ea, pe tonul pe care l-ar avea dacă ar da ora exactă.

— Permisul de... conducere? întreabă Patrick.

Nolwenn dă din cap că da.

— Am repetat totul fără să vă spun, pentru că am crezut că o să pic din nou. Dar uite, am reuşit.

— În cazul ăsta, spune doamna Habib care, emoționată şi dezinhibată de Americano, se întoarce spre stânga, pentru a-şi îmbrățişa angajata. Sunt foarte mândră de tine.

Clara ridică paharul în direcția lui Nolwenn.

— Bravo, zâmbeşte ea, înainte ca privirea să-i cadă pe un brunet înalt, care se apropie de masa ei, se apleacă şi o sărută pe gât.

Paolo li se alătură cu farfuria lui zburătoare în miniatură, cu frumoasele lui pleoape grele, cu nonşalanţa lui. Paolo, care a trezit-o în această dimineaţă cântându-i *Águas de Março*[45]*,* în timp ce îşi trecea degetul arătător peste contururile feţei ei. *É o pau, é a pedra, é o fim do caminho*... Vorbeşte despre cât de cald este, despre weekendul care vine şi despre o fată puţin nebună care, în timp ce el cânta, i-a şoptit la ureche *Mă mărit cu tine acum, pe loc*. Clara îl ascultă în timp ce se uită la ceilalţi. E o prostie, dar în tot acest timp, fără un motiv anume, trebuie să facă un efort ca să-şi reţină lacrimile, poate pentru că această zi este cu adevărat reuşită, şi nu se va mai repeta, şi pe măsură ce trece, de fapt, a trecut deja.

IV
EPILOG
Va trebui să-i spui

[45] „Águas de Março”, text şi muzică Tom Jobim © Corcovado Music Corp.

Vorbiseră să meargă direct la hotel de la gară, doar că, puțin înainte de sosire, Isabella a vrut să vadă salonul de coafură unde lucrase cândva mama ei. Povestea asta o intrigase întotdeauna. Când era mică, le spunea chiar şi celor care nu o întrebau nimic: *Înainte, mama a fost coafeză*. Astăzi, cei care o cunosc pe Clara ştiu în general care a fost prima ei meserie, şi fiica ei, care nu mai este copil, nu mai simte nevoia să vorbească despre asta. Totuşi îşi doreşte foarte mult să vadă acel salon – sau, dacă nu mai există, locul în care fusese cândva.

Este o dimineață răcoroasă, dar luminoasă de septembrie, iar Clara, care nu are repetiție la teatru înainte de prânz, are două ore de libertate şi este, practic, în aceeaşi dispoziție ca Isabella. Nu a mai pus piciorul în Chalon, nu a mai avut niciodată ocazia. Părinții ei locuiesc în Morvan, sora ei în Louhans, şi prietena ei Anaïs s-a mutat la Lisabona. Reprezentația din seara asta a făcut-o să revină după toți aceşti ani.

Sună la hotel ca să nu le aştepte, apoi, împreună cu fiica ei, pornesc pe Boulevard de la République. La capăt, fac stânga spre citadelă. Salonul nu era departe. Isabella, obişnuită cu agitația pariziană, reacționează ca de fiecare dată când evadează de acolo. Ea găseşte totul fermecător, confortabil, şi nu trec nici zece minute, că doreşte să revină să petreacă ceva timp acolo după bacalaureat. Clara, atentă la transformările oraşului, constată că nu s-a schimbat mult. Poate magazinele puțin. Un Fnac s-a deschis pe Rue du Général-Leclerc şi se pare că locuitorii din Chalon mănâncă doar taco sau kebab. Însă personalitatea oraşului, în ochii ei, aceea rezistentă la atacul urâțeniei şi lăcomiei, aceea a unei luptătoare care s-ar descurca şi mai bine dacă ar fi mai puțin singură, i se pare neschimbată.

Pe Avenue de Paris, privirea i se opreşte pe afişul unui spectacol programat pentru cea mai recentă ediție a

festivalului „Chalon iese în stradă”, un desen satiric în stil Reiser, care o trimite înapoi în timp la fel de eficient precum un refren pe care nu l-a mai auzit de ceva vreme. Toate amintirile îi revin în minte, micul taburet de ratan, covoarele pe care Anaïs a ajutat-o să le aducă, lista de lecturi lipită cu scotch sub indicatorul de sens interzis, şi îşi dă seama că fiica ei nu ştie prea multe despre această perioadă a vieții ei – despre dragostea ei la prima vedere pentru Proust, despre importanța pe care cartea lui o căpătase pentru ea, despre schimbarea bruscă pe care o produsese prin trecerea de la lumea ei la cea a artei, a artiştilor, singura, până la urmă, care putea să-i facă viața pasionantă. Va trebui să-i spui, să-i spui despre aceste câteva luni nebuneşti în care Clara a avut senzația că aleargă din ce în ce mai repede, că prinde avânt şi sare cât mai departe posibil. Cum altfel să înțeleagă că ea îşi dedică viața marilor opere literare, pentru a le face auzite, adică pentru a încerca în fiecare seară să provoace şi în alții uimirea, ca în fața unei minuni, pe care a trăit-o ea la citirea *Căutării* ?

Şi este şi o poveste moralizatoare. Nu sunt mulți cei care se reinventează. În general, luăm de bună versiunea realității care ni s-a prezentat mai întâi, ne abținem să o punem la îndoială din lipsă de curaj, pentru că este mai uşor, mai confortabil şi, făcând asta, trăim viața imperfectă şi frustrantă a cuiva care seamănă cu noi doar de la distanță. Ea are puține certitudini, din ce în ce mai puține la drept vorbind, dar o are pe aceasta: nu ne dăm seama cât de mult ne este modelat destinul de alții.

Ajunse în Place de la Libération, se opresc, moment în care Clara încearcă să se orienteze. Farmacia pe care o descoperă nu exista, ea înlocuieşte cafeneaua din colț, ținută de acea blondă platinată care le vizita la deschiderea salonului şi al cărei nume îi scapă.

— Salonul era în acel pasaj, spune ea, arătând cu mâna într-acolo. Pe partea stângă.

Isabella ridică o sprânceană – un gest pe care l-a luat de la tatăl ei.

— Este o locație ciudată. Nu prea comercială.

— E adevărat, era ciudat, un mic salon ascuns, când erau altele la vedere în jur. Şi, în plus, în pasaj, era retras, nu-l vedeai. Nu cred că patroana mea avea fler în afaceri.

— Ce s-a întâmplat cu ea?

Clara îşi aminteşte de telefonul de la mama ei, la doi-trei ani, poate, după plecarea ei din Chalon. Annick citise în *Le Journal de Saône-et-Loire* că o femeie murise pe drumul spre Tournus, în timp ce vorbea la telefon la volanul maşinii ei Mayfair. *Doamna Habib, nu aşa o chema pe patroană?*

Se pregăteşte să-i răspundă fiicei sale, dar nu mai apucă. Au intrat în pasaj, Isabella a reperat intrândul şi s-a grăbit, dornică să vadă dacă salonul mai era acolo. Când se opreşte, Clarei nu-i vine să creadă ce se află în fața ochilor ei.

Este tot un salon de coafură, cu aceeaşi uşă de sticlă în stânga şi aceeaşi vitrină, alături, prin care se vede totul. Dar locul se numeşte *L'Hair du temps*, pereții sunt de culoare verde-pal, decorul, minimalist şi nu mai există tejghea. Şi, desigur, personalul s-a schimbat. O coafeză, una singură, probabil patroana, stă pe jumătate aşezată în spatele unui adolescent căruia îi rade părul de pe ceafă. Are la vreo patruzeci de ani, e destul de solidă, cu părul scurt. Clara crede că o recunoaşte. Da, ea este, e Nolwenn, cu şaisprezece ani mai în vârstă. Aceasta, simțind o prezență în pasaj, priveşte spre stânga. O vede pe Clara şi îşi întoarce repede privirea. Nu a recunoscut-o. Îşi împinge ochelarii pe nas şi vorbeşte cu adolescentul care îi răspunde cu un zâmbet. Şi în timp ce Clara îşi spune că probabil e mai bine aşa, că există amintiri care nu trebuie trezite, o vede pe

Nolwenn întorcând din nou capul în direcția ei, încet de data aceasta. Fața acelei femei aflate de cealaltă parte a vitrinei parcă îi spune ceva.

MULȚUMIRI

Centrului Național al Cărții și Regiunii Bourgogne-Franche-Comté, care au acordat o bursă pentru scrierea acestei cărți.

Şi lui Emmanuel Delorme, Pascaline Fornot, Gabrielle Lécrivain, Frédéric Le Roux, Aurore Mamet, Laurent Mauvignier, Jean-Noël Pancrazi, Quentin Piters, Maud Simonnot, Laurence Torzo, Michaël Uras şi Claude Vercey, pentru ajutorul lor atât de prețios.

În seria de autor Eric-Emmanuel Schmitt
au apărut

Milarepa
Domnul Ibrahim şi florile din Coran
Oscar şi Tanti Roz
Copilul lui Noe
Viața mea cu Mozart
Secta Egoiştilor
Evanghelia după Pilat
Pe când eram o operă de artă
Cea mai frumoasă carte din lume şi alte povestiri
Concert în memoria unui înger
Visătoarea din Ostende
Cei doi domni din Bruxelles
Femeia în fața oglinzii
Elixirul dragostei
Otrava iubirii
Noaptea de foc
Adolf H. Două vieți
Omul care vedea dincolo de chipuri
Răzbunarea iertării
Doamna Pylinska şi secretul lui Chopin
Félix şi izvorul invizibil
Jurnalul unei iubiri pierdute
Străbătând secolele I: Paradisuri pierdute
Străbătând secolele II: Poarta cerului

În seria de autor Isabel Allende au apărut

Casa spiritelor
Zorro
Fiica norocului
Eva Luna

Povestirile Evei Luna
Paula
Despre dragoste şi umbră
Portret în sepia
Ţara mea inventată
Inés a sufletului meu
Planul infinit
Suma zilelor
Insula de sub mare
Caietul Mayei
Dragoste
Jocul Ripper
Amantul japonez
Dincolo de iarnă
O lungă petală de mare
Ce vrem noi femeile? Despre dragostea nerăbdătoare, viața lungă şi ursitoarele bune
Violeta

În seria de autor Mario Vargas Llosa au apărut

Mătuşa Julia şi condeierul
Lituma în Anzi
Oraşul şi câini
Rătăcirile fetei nesăbuite
Cinci colțuri
Istoria lui Mayta
Casa Verde
Băieții şi alte povestiri
Chemarea tribului
Cine l-a ucis pe Palomino Molero
Elogiu mamei vitrege
Povestaşul
Paradisul de după colț

Vremuri grele
Conversație la Catedrala
Visul celtului
Două singurătăți. Despre roman în America Latină: Mario Vargas Llosa în dialog cu Gabriel García Márquez
Jumătate de secol cu Borges
Vânturile
Aventurile fetei dezmățate

În seria de autor Amos Oz au apărut

Scene de viață campestră
Rime despre viață şi moarte
Poveste despre dragoste şi întuneric
Cum să lecuieşti un fanatic
Odihnă desăvârşită
Cutia neagră
Să nu pronunți: noapte
Muntele Sfatului Rău
Soțul meu, Michael
Pantera din subterană
Între prieteni
Sumki
Evreii şi cuvintele (coautoare: Fania Oz-Salzberger)
Să cunoşti o femeie
Iuda
Fima
Deodată în adâncul pădurii
Dragi fanatici
Din ce este făcut un măr? Convorbiri cu Shira Hadad
Aceeaşi mare
Isus şi Iuda

În colecția Raftul Denisei au apărut

Ismail Kadare, *Înfruntare la nivel înalt: Misterul convorbirii telefonice Stalin–Pasternak*
Anna Hope, *Aşteptări*
J.M. Coetzee, *Aşteptându-i pe barbari*
Melanie Benjamin, *Viscolul copiilor*
Maja Lunde, *Ultimii cai din stepă*
Yukio Mishima, *Cai în galop*
Heather Morris, *Trei surori*
David Foenkinos, *Familia Martin*
Alex Schulman, *Supraviețuitorii*
Teru Miyamoto, *Vis de primăvară*
Ingeborg Bachmann, *Malina*
Quentin Tarantino, *A fost odată la Hollywood*
Aleksandr Soljenițîn, *O zi din viața lui Ivan Denisovici*
Polly Samson, *Un teatru pentru visători*
Rose Tremain, *Insulele iertării*
Fiona Davis, *Leii de pe Fifth Avenue*
Yaniv Iczkovits, *Fiica măcelarului*
Natsuko Imamura, *Femeia cu fustă violet*
Anaïs Nin, *Spioană în casa dragostei*
Janice Y.K. Lee, *Profesoara de pian*
Jay Parini, *Ultima gară*
Jane Smiley, *Perestroika la Paris*
Alan Hlad, *Mesagerul secret al lui Churchill*
Romain Gary, *Rădăcinile cerului*
Cormac McCarthy, *Drumul*
Eshkol Nevo, *Ultimul interviu*
Nicole Krauss, *Să fii bărbat*
Colson Whitehead, *Trişorii din Harlem*
Matteo Strukul, *Dante. Enigma*
Michel Houellebecq, *Anihilare*
Andrea Bajani, *Cartea caselor*

Vesna Goldsworthy, *Cortina de Fier*
Anthony Doerr, *Cetatea cucului din nori*
Arthur Koestler, *Întuneric la amiază*
Thomas Mann, *Mario şi vrăjitorul. Povestiri 1919–1953*
François-Henri Désérable, *Stăpânul şi cuceritorul meu*
Colm Tóibín, *Magicianul*
Naoise Dolan, *Vremuri interesante*
Susan Choi, *Studentul străin*
Clarice Lispector, *Fericire clandestină. Proză scurtă 1971–1977*
Genki Kawamura, *Dacă pisicile ar dispărea din lume*
Yukio Mishima, *Starul*
Anton Pavlovici Cehov, *Dragostea. 12 povestiri*
Gwen Strauss, *Cele nouă femei de la Ravensbrück: o poveste adevărată despre supraviețuire în Germania nazistă*
Nikola Scott, *Fetele din livada cu meri*
Giuliano da Empoli, *Magul de la Kremlin*
Fiona Davis, *Adresa*
Nina Lykke, *Din cauze naturale*
Zeruya Shalev, *Destin*
Jessie Burton, *Miniaturista*
F. Scott Fitzgerald, *Blândețea nopții*
Narine Abgarian, *Simon*
Polly Samson, *Bunătatea*
Colm Toibin, *Casa numelor*
Jay Parini, *Călătoria lui Walter Benjamin*
Anuradha Roy, *Calul de lut*
Ludmila Ulițkaia, *Oamenii țarului nostru*
Hiro Arikawa, *Motanul care şi-a luat rămas-bun*
Giulia Caminito, *Apa lacului nu e niciodată dulce*
Matteo Strukul, *Cimitirul din Veneția*
Lorenzo Marone, *Totul va fi perfect*
Romain Gary, *Păsările se duc să moară în Peru*
Stéphane Carlier, *Clara citeşte Proust*

Cuprins